

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ВОЛИНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ
Кафедра практичної психології та психодіагностики**

На правах рукопису

ДОРОШУК ВІТАЛІЯ ПЕТРІВНА

**ПСИХОЛОГІЧНА ДИСТАНЦІЯ
МІЖ ПАРТНЕРАМИ
У СІМ'ЯХ ІЗ ШЛЮБОРОЗЛУЧНИМИ СИТУАЦІЯМИ**

Спеціальність: 053 «Психологія»
ОП «Практична психологія (психологічне консультування та
психотерапія)»
Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:
ФЕДОРЕНКО РАЇСА ПЕТРІВНА,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри практичної психології та психодіагностики

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ
Протокол №
засідання кафедри практичної психології та психодіагностики
від _____ 2025 р.
Завідувач кафедри
Людмила Магдисюк _____
(підпис)

ЛУЦЬК – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ПОДРУЖНЬОЇ ДИСТАНЦІЇ У СІМ'ЯХ ІЗ ШЛЮБОРОЗЛУЧНИМИ НАМІРАМИ.....	6
1.1. Поняття подружньої дистанції: сутність, структура та психологічні прояви	6
1.2. Фактори виникнення та загострення дистанції у сімейних стосунках.....	13
1.3. Наслідки подружньої дистанції в умовах кризи шлюбу.	18
Висновок до 1 розділу.....	24
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОДРУЖНЬОЇ ДИСТАНЦІЇ У СІМ'ЯХ З НАМІРАМИ ПРО РОЗЛУЧЕННЯ	26
2.1. Організація та методи дослідження	26
2.2. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження	30
Висновок до 2 розділу.....	48
РОЗДІЛ 3 ПРОГРАМА КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ ЩОДО ГАРМОНІЗАЦІЇ ПОДРУЖНІХ ВЗАЄМИН.	49
3.1. Загальна характеристика програми корекційної роботи.	49
3.2. Програма корекційної роботи «Партнерство і близькість»	52
Висновок до 3 розділу.....	61
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ	Error! Bookmark not defined.

ВСТУП

Сім'я є однією з базових соціальних інституцій, що забезпечує емоційну стабільність, психологічний комфорт та соціалізацію особистості. Проте сучасні реалії свідчать про зростання кількості конфліктів і розлучень, що зумовлює потребу у вивченні факторів, які призводять до кризи подружніх стосунків. Одним із ключових проявів такого кризового стану є психологічна дистанція між подружжям – відчуження, зниження рівня близькості, втрати довіри й емоційної підтримки.

Проблема подружньої дистанції є надзвичайно актуальною, оскільки вона виступає не лише передвісником розлучення, а й серйозним дестабілізуючим чинником для всієї сімейної системи, включно з дітьми. Вивчення психологічних аспектів дистанції у сім'ях з намірами розлучення дозволяє краще зрозуміти закономірності руйнування сімейних відносин та виробити шляхи психологічної допомоги подружнім парам у кризі.

Об'єкт дослідження – сімейні взаємини подружжя в умовах кризи.

Предмет дослідження – психологічні особливості подружньої дистанції у сім'ях з намірами розлучення.

Метою дипломної роботи є виявлення психологічних особливостей подружньої дистанції у сім'ях з намірами розлучення та визначення її взаємозв'язку з рівнем задоволеності шлюбом, установками та емоційним станом партнерів.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

1. Провести теоретичний аналіз наукових підходів до проблеми подружньої дистанції та її проявів у сім'ї.
2. Визначити основні чинники виникнення та загострення дистанції у подружніх стосунках.
3. Дослідити рівень задоволеності шлюбом у сім'ях з намірами розлучення.

4. Вивчити установки та рольові очікування подружжя у кризових відносинах.

5. Виявити рівень сімейної тривоги та особливості конструктивності/деструктивності взаємодії.

6. Сформулювати програму корекційної роботи щодо зниження дистанції та профілактики розлучень.

Аналіз наукових досліджень та наукових праць. До проблематики міжособистісних відносин у подружжі зверталися як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники. Вітчизняні дослідження охоплюють різні аспекти сімейних відносин у контексті дистанції та конфліктів: Г. С. Венгер вивчав рольові відносини у дистантних сім'ях, І. В. Головнева досліджувала зміну традиційних сімейних ролей та нові моделі поведінки, О. Я. Грановська розкривала переживання самотності в подружньому житті, а Р. П. Федоренко систематизувала психологічні аспекти функціонування молодої сім'ї, вплив кризових періодів на подружні стосунки та можливості корекційної роботи.

Зарубіжні дослідження акцентують на психологічних механізмах, що визначають стабільність та задоволеність шлюбом. Так, роботи Н. А. Abedi, А. Altinok, J. C. Babcock, L. Bloch, A. Claxton та J. A. Lavner досліджують взаємозв'язок між особистісними рисами, стилями прив'язаності, емоційною регуляцією, комунікативними стратегіями та рівнем задоволеності шлюбом.

Методи дослідження: теоретичний аналіз літератури, психодіагностичні методики, статистичний аналіз даних, порівняльний аналіз.

З метою реалізації поставлених завдань застосовувались наступні психодіагностичні методики :

- Family Adaptability and Cohesion Evaluation Scales – III (FACES-III) (David H. Olson, Joyce Portner, Yoav Lavee);
- Проективна методика «Острів» (О. С. Копьєва, О. Л. Істратова, адаптації В. Сатир, Є. Єйдемільера);
- Шкала близькості–дистанції у подружніх стосунках (Couples' Closeness–Distance Scale, CCDS), адаптована українською мовою;

- Опитувальник «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (А. Н. Волкова);
- Тест-опитувальник задоволеності шлюбом (В. В. Столін, Т. Л. Романова, Г. П. Бутенко).

База дослідження. Емпіричне дослідження проводилось за участю подружніх пар, які зверталися із запитом щодо покращення взаємин. Опитування здійснювалась у дистанційному форматі за допомогою онлайн-форм (Google Forms) у період з січня по серпень 2025 року. Загальна вибірка становила 50 подружніх пар (100 осіб).

Практична значущість дослідження полягає у можливості застосування результатів для психологічного консультування подружніх пар у кризі, розробки рекомендацій щодо збереження сім'ї, профілактики розлучень та мінімізації негативних наслідків для дітей і членів родини.

Апробація результатів та публікації. Основні положення магістерської роботи, її результати та висновки знайшли своє відображення в публікаціях, доповідях. Результати дослідження були представлені в: XX Міжнародному науково-практичному семінарі «Актуальні проблеми практичної психології у Волинському регіоні» (м. Луцьк, 10-31 жовтня, 2025).

Основні положення роботи викладені у таких публікаціях:

Федоренко Р., Дорошук В. Поняття подружньої дистанції : сутність, структура та психологічні прояви. *Актуальні проблеми практичної психології у Волинському регіоні*. Луцьк: Вежа-Друк, 2025. С. 150-152.

Структура роботи. Робота складається з вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Список використаних джерел налічує 58 найменувань. Повний обсяг роботи складає 76 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ПОДРУЖНЬОЇ ДИСТАНЦІЇ У СІМ'ЯХ ІЗ ШЛЮБОРОЗЛУЧНИМИ НАМІРАМИ

1.1. Поняття подружньої дистанції: сутність, структура та психологічні прояви

Сім'я виступає першим базовим соціальним інститутом, у якому формуються основи особистості громадянина. Саме в сімейному середовищі виховуються моральні почуття, формується характер, закладаються звички та формується ставлення до різноманітних аспектів життя – до людей і їхніх взаємин, до праці та до самої себе. У сучасних соціокультурних умовах зростає актуальність вивчення особливостей шлюбу, у якому подружжя перебуває в умовах психологічної дистанції.

Питання подружньої дистанції як академічного конструкту вимагає мультидисциплінарного підходу, оскільки феномен охоплює емоційні, когнітивні та поведінкові виміри, що проявляються в межах подружнього взаємозв'язку.

Психологічна дистанція одного з партнерів формує специфічні психологічні умови сімейного життя, серед яких особливо вираженим є дефіцит прояву позитивних емоцій як у взаємодії між подружжям, так і в індивідуальному сприйнятті себе. Це стосується проявів ніжності, лагідності, емоційної підтримки та проявів любові, що традиційно забезпечують емоційну стабільність і психологічний комфорт членів сім'ї. Наукові дослідження показують, що такий дефіцит емоційної взаємодії може призводити до підвищеної тривожності, формування емоційної дистанції, зниження рівня задоволеності шлюбом та посилення когнітивних переконань про байдужість партнера [29].

Психологічні ознаки такої сім'ї пов'язані з порушенням або недостатньою ефективністю ключових елементів системи сімейних взаємин. По-перше, це стосується невідповідності виховної та соціалізаційної мети дорослих членів родини загальному призначенню сімейної системи, що може

призводити до конфліктів і відчуженості. По-друге, порушення порядку функціонування родини проявляється дезорганізацією сімейних зв'язків, неузгодженістю цілей та правил, а також недостатнім розподілом ролей, що підриває здатність сім'ї діяти як цілісна система. По-третє, спостерігається дефіцит енергетики системи: відсутність активності, спрямованої на задоволення потреб інших членів родини, недостатня орієнтація на розвиток сімейної спільноти та низька готовність до змін, що стосуються як індивідуального життя окремих членів, так і сім'ї загалом.

О. Грановська зазначає, що результати її досліджень дають змогу простежити закономірність між просторовими референтами близькості та злиття у подружніх стосунках. Зокрема, коли партнери характеризуються високим рівнем психологічної сумісності та емоційної близькості, відстань між ними у символічному «топологічному вимірі» зменшується, натомість зростає їхній спільний простір, що вказує на тенденцію до психологічного злиття. У такому випадку особистісні кордони стають більш проникними, а взаємодія – насиченою й емоційно значущою. Натомість, коли психологічна дистанція між подружжям збільшується, простір спільності скорочується, а відносини набувають рис відособленості та відчуження. Таким чином, зростання чи зменшення подружньої дистанції безпосередньо пов'язане з глибиною емоційного контакту та ступенем інтеграції особистісних світів партнерів [3, с. 23].

Класичний теоретичний внесок у розуміння близькості й відстані у романтичних стосунках робиться через парадигму прив'язаності. Дослідники, що розвивали і адаптували теорію прив'язаності для дорослих романтичних відносин, показали, що індивідуальні стилі прив'язаності (безпечний, уникаючий/утримуючий, тривожно-амбівалентний) визначають схильність до дистанціювання або до надмірного злиття в парі; уникаючий стиль, зокрема, пов'язаний зі схильністю до емоційного відсторонення у стресових ситуаціях, тоді як тривожні стилі часто супроводжуються інтенсивною, але нестабільною прагненням до близькості. Отже, прив'язаність служить фундаментальною

психологічною детермінантою того, як партнери сприймають і реагують на феномен дистанції в подружжі; ця парадигма дозволяє пояснювати індивідуальні варіації у прояві дистанції та прогнозувати її вплив на стійкість стосунків [36].

У системі сімейних взаємин потреби чоловіка та жінки мають певні відмінності, що проявляється як у сфері емоційного, так і практичного спілкування. Зокрема, чоловіки частіше орієнтовані на довіру, прийняття, вдячність, вірність та впевненість у партнерці, тоді як жінки потребують опіки, розуміння, поваги, визнання та заохочення [1, с.108].

Сім'я, в якій у подружжі переважно відсутнє спілкування впливає на емоційний стан членів сім'ї, змінює традиційні ролі у родині та сприяє переважанню економічних чи організаційних аспектів над емоційними взаємозв'язками. У таких умовах соціально-психологічна дистанція посилюється, що негативно позначається на здатності сім'ї функціонувати як цілісна система та задовольняти основні потреби своїх членів [1, с.109].

Інший вагомий підхід базується на теорії структури любові Роберта Стернберга, де важливим компонентом є інтимність – відчуття близькості, зв'язку та взаємної підтримки. У межах трикутної теорії кохання зниження інтимності (падіння емоційної відкритості, зменшення спільних переживань та емоційних обмінів) розглядається як центральний маркер виникнення подружньої дистанції й свідчить про трансформацію типу любові в парі (наприклад, перехід від партнерства з високою інтимністю до «порожнього кохання» з переважанням лише зобов'язань або відвертої відсутності близькості). Аналіз динаміки компонентів інтимності, пристрасті й комітменту дає змогу теоретично формулювати, яким чином зміни в кожному з вимірів здатні сприяти виникненню або посиленню дистанції.

Системний підхід до сімейних відносин, зокрема модель циркумплексу Д. Олсона (FACES), додає ще один вимір розуміння подружньої дистанції, розглядаючи її не лише як феномен пари, а як характеристику сімейної системи в цілому. У цій моделі дві ключові осі – згуртованість та адаптивність –

визначають якість сімейної взаємодії; занижений рівень згуртованості, що поєднується з низькою структурною адаптивністю, може проявлятися як ослаблення емоційних зв'язків і, відповідно, як сімейна форма дистанції [48]. Отже, циркумплексний підхід дозволяє пов'язати індивідуальні симптоми дистанції з більш широкими системними параметрами, виявляючи потенційні точки втручання на рівні сім'ї.

Динамічний, процесуальний підхід, представлений у роботах Дж. Готмана та колег, концентрується на комунікативних паттернах і процесах емоційної ескалації або «каскадах», що передують розлученню. У моделі руйнування шлюбу Дж. Готмана виділяються каскади ескалації негативних взаємодій, а також феномени «ізоляції/відчуження», коли постійне невміння регулювати негативні емоції і відсутність конструктивної відповіді ведуть до поступового емоційного віддалення партнерів. З цієї перспективи подружня дистанція – це не тільки стан, але й процес, що розвивається під впливом повторюваних негативних взаємодій, дефіциту позитивного емоційного обміну та нездатності відновити емоційну зв'язність [33]. Такий підхід особливо цінний для розробки інтервенцій, спрямованих на переривання цих руйнівних каскадів.

Психологія емоційної регуляції та міжособистісної комунікації додає емпіричної конкретики до розуміння проявів дистанції: дослідження показують, що здатність партнерів адекватно регулювати власні емоції під час конфліктів (саморегуляція) і здатність спільно регулювати емоції як «сукупність» пари (co-regulation) корелює з рівнем задоволеності і стійкості відносин; порушення цих процесів сприяє накопиченню негативу, зниженню позитивних взаємодій і, внаслідок цього, – формуванню емоційної дистанції [29]. З практичної точки зору, фокус на регуляції емоцій відкриває шлях до терапевтичних технік, спрямованих на відновлення емоційної відкритості та конструктивної комунікації в парі.

Інтегративні підходи, що поєднують в собі вищезгадані перспективи, розглядають подружню дистанцію як багатовимірний конструктив, що має

когнітивні (переконання, установки щодо партнера і шлюбу), емоційні (відчуття близькості/відчуження, емоційна напруга) та поведінкові складові (частота та якість контактів, вербальні й невербальні реакції). Така модель дозволяє формулювати операційні критерії для емпіричного вимірювання дистанції: самопочуття близькості, спостережувані маркери уникнення/замовчування, індекси зниження спільних дій і позитивного емоційного обміну. Відповідно, практичний інструментарій діагностики та втручань має містити як самооцінні шкали, так і спостережні/психометричні методики, що вимірюють ці різні рівні.

За словами А. Лелюк, соціально-психологічна дистанція в родині характеризується емоційним відчуженням членів сім'ї один від одного. Формуванню та загостренню такої дистанції сприяє комплекс різноманітних чинників, серед яких особистісні кризи або травми, труднощі в навчальних закладах чи на роботі, вікові особливості, а також різниця поглядів на повсякденні справи та інші аспекти спільного життя. Для більш детального розуміння факторів, що негативно впливають на соціально-психологічну дистанцію, доцільно звернутися до концепцій періодизації розвитку особистості за Г. Крайгом [8, с. 57-60], вікових криз людини [15, с. 39-43], а також п'яти стадій професійного розвитку особистості, запропонованих американським психологом Д. Сюпером [56, с. 185-190].

Вже з моменту народження дитина потребує від батьків комплексної інформації про безпечну взаємодію з навколишнім середовищем, самопізнання та оволодіння предметами. Саме на етапі пізнання проявляються природні задатки дитини та закладаються основи майбутнього професійного розвитку. Упродовж кожного вікового періоду батькам необхідно враховувати індивідуальні потреби та нові можливості для підтримки розвитку дитини. Водночас кожна вікова стадія супроводжується специфічними труднощами, що можуть сприяти посиленню соціально-психологічної дистанції у сімейних стосунках.

Емоційний компонент відображає внутрішні переживання партнерів, пов'язані з близькістю або відчуженням, довірою та емпатією, а також з негативними емоціями, такими як розчарування, тривога, образа чи гнів. Коли цей компонент порушений, партнери можуть відчувати незадоволеність емоційними потребами, що призводить до зниження чутливості до стану іншого та обмеження емоційного обміну. Дослідження L. Bloch, C. Naase та R. Levenson показали, що здатність подружжя регулювати негативні емоції під час конфліктів має значущий позитивний вплив на задоволеність шлюбом, тоді як емоційне приглушення або уникання емоцій іншого партнера є маркером емоційної дистанції [29].

Когнітивний компонент дистанції охоплює мислення партнерів про себе, іншого та самі стосунки, включаючи переконання, очікування і когнітивні інтерпретації поведінки. Саме спосіб оцінки дій партнера часто визначає реакції і взаємодії у шлюбі. Наприклад, один з партнерів може сприймати мовчання іншого як свідчення байдужості, навіть якщо воно зумовлене втомою. Дослідження I. Bennun (Cambridge Core) підкреслює, що когнітивні оцінки і переконання формують патерни взаємодії та впливають на посилення або зменшення дистанції [28, с. 307]. Водночас, як зазначає H. Abedi, когнітивна складова включає усвідомлення власних емоцій і перспективи іншого, що корелює з задоволеністю шлюбом і здатністю підтримувати емоційну близькість [53].

Поведінковий компонент проявляється у конкретних діях партнерів, що відображають близькість або віддаленість. Зменшення вербальної та невербальної взаємодії, уникання контактів, обмеження спільних активностей і зменшення фізичного контакту є основними проявами поведінкової дистанції. Також дистанція проявляється через реакції в конфліктних ситуаціях, коли партнери можуть використовувати мовчання, захисні стратегії або емоційне дистанціювання як спосіб уникнення ескалації. Дослідження P. Pirolli щодо зв'язку емоційного інтелекту та комунікаційних патернів показують, що стилі

уникання та утримання у спілкуванні негативно впливають на задоволеність шлюбом [50].

Взаємодія цих компонентів є ключовим фактором у формуванні подружньої дистанції. Поведінкові прояви дистанції можуть викликати емоційне відчуження, що, у свою чергу, підсилює когнітивні переконання про байдужість партнера. Аналогічно, негативні когнітивні оцінки можуть посилювати емоційні реакції і сприяти подальшому дистанціюванню. Важливо зазначити, що прояви дистанції не є статичними, вони змінюються залежно від періоду відносин і контексту конфлікту, що потребує комплексного підходу до їх діагностики, який враховує всі три компоненти.

Одним із основних проявів дистанції є емоційна відчуженість, яка виникає через обмеження або відсутність безпосереднього спілкування. Відсутність фізичної близькості та обмежена можливість для спільного проведення часу призводять до зниження рівня емоційної підтримки, що може спричинити почуття самотності та непотрібності у партнерів. Це, в свою чергу, може призвести до зниження рівня задоволення від стосунків та посилення емоційної дистанції між подружжям. Дослідження показують, що відсутність фізичної близькості може посилювати емоційну відчуженість у відносинах [58].

Фізична відсутність одного з партнерів часто супроводжується зниженням рівня інтимності та сексуальної близькості у стосунках. Відсутність можливості для фізичного контакту, обіймів та сексуальних стосунків може призвести до відчуття незадоволення та фрустрації у партнерів. Це може також сприяти виникненню сумнівів щодо вірності та відданості партнера, що додатково посилює емоційну дистанцію. Дослідження показують, що відсутність фізичної близькості може знижувати рівень інтимності та сексуальної задоволеності у відносинах [58].

Отже, психологічні прояви дистанції у подружніх стосунках є багатогранними та залежать від багатьох факторів, включаючи рівень комунікації, здатність адаптуватися до змін та використання технологій для підтримки зв'язку. Розуміння цих аспектів та активна робота над збереженням

емоційної близькості можуть допомогти подолати труднощі, пов'язані з фізичною відсутністю одного з партнерів, та зміцнити стосунки.

1.2. Фактори виникнення та загострення дистанції у сімейних стосунках.

Особистісні характеристики партнерів виступають однією з ключових детермінант формування і загострення подружньої дистанції. У науковій літературі звертають увагу на те, що стабільні риси особистості визначають схильність індивіда до певних емоційних і поведінкових реакцій у парі, а отже – впливають на ймовірність виникнення емоційного відчуження, конфліктів і, врешті, віддалення або зближення партнерів. Різні дослідження доводять логічний наслідок феномену – це сильний негативний зв'язок між нейротизмом і задоволеністю стосунками: особи з високим рівнем нейротизму частіше переживають негативні емоції, гірше переносять стрес і більш схильні до інтерпретації поведінки партнера як ворожої або байдужої, що створює сприятливий ґрунт для росту дистанції у парі. Одночасно високий рівень сумлінності та емоційної стабільності асоційований із кращим утриманням стосунків і нижчою вірогідністю їх розпаду.

Система внутрішніх потреб і цінностей людини визначає спрямованість її очікувань від партнера та шлюбу, а відповідно – чутливість до їх порушення. Теоретичні положення самоопосередкованих мотиваційних підходів, зокрема само-детермінаційної теорії (Self-Determination Theory), виділяють три базові психологічні потреби – потребу в зчепленості, автономії та компетентності – виконання яких у партнерстві є фундаментальним для психологічного благополуччя та якості стосунків. Невідповідність між очікуваннями щодо задоволення цих потреб і їх фактичним забезпеченням у шлюбі створює хронічне напруження: наприклад, коли один із партнерів цінує емоційну близькість і часті прояви підтримки, а інший високо цінує автономію й особистісну незалежність, це породжує систематичні непорозуміння, що посилюють когнітивні інтерпретації байдужості та сприяють емоційному

віддаленню. Отже, профіль потреб і життєвих цінностей прямо корелює з типом реагування на відсутність контакту та з потенціалом дистанціювання [31, с. 69-70].

Стилі прив'язаності як продукт раннього міжособистісного досвіду – ще один центральний персональний фактор. Дорослі з унікальним стилем прив'язаності тісніше співвідносяться з механізмами дистанціювання: вони більш комфортно переносять емоційну відокремленість, схильні самостійно регулювати емоції, демонструвати меншу інтимність і частіше використовують емоційне уникнення як захисну стратегію. Навпаки, тривожно-амбівалентні індивіди у відповідь на зменшення емоційного контакту можуть ескалувати переживання, вимагати частіших підтверджень, що створює конфліктну динаміку «погоня – уникнення» і зрештою збільшує відчуття дистанції, якщо обидві сторони не знаходять узгодженої стратегії регуляції. Отже, індивідуальні моделі прив'язаності прогнозують тип і силу реакцій на стресори, пов'язані з відсутністю партнера, і відіграють важливу роль у розвитку стійкої дистанції [54].

Когнітивні стилі та схильності до певних інтерпретацій подій (напр., тенденція до негативної когнітивної фільтрації, підвищена схильність до образ і тривоги) також посилюють вразливість до дистанції. Особистості з високою когнітивною тенденцією до підозрливості або величезною потребою у підтвердженні власної цінності частіше інтерпретують відсутність контакту як особисту відмову або недооцінку, що підсилює емоційну реакцію і сприяє формуванню наростаючих циклів віддалення. Водночас особистісні ресурси саморегуляції – здатність до конструктивної емоційної регуляції і до співрегуляції в парі – виступають мостом, який або зменшує, або дозволяє посилитися дистанції в залежності від їх рівня. Грубо кажучи, ті, хто краще регулює негативні емоції і здатні до емпатичного реагування, менш схильні до переходу від окремих інцидентів до стабільної дистанції [30, с. 283].

У підсумку, особистісні фактори, що детермінують виникнення і загострення дистанції у сімейних стосунках, охоплюють принаймні кілька

взаємопов'язаних вимірів: стабільні риси (особливо нейротизм і сумлінність), стилі прив'язаності, мотиваційно-ціннісні пріоритети та здатність до емоційної саморегуляції. Ключовим висновком для практики є те, що вже на етапі діагностики і планування втручань необхідно враховувати персональний профіль обох партнерів, оскільки одна й та сама зовнішня ситуація (наприклад, тимчасова відсутність одного з подружжя) може в одному подружжі активувати процес адаптивної автономії і відносної стабільності, а в іншому – започаткувати каскад відчуження і наростання дистанції.

Сімейно-рольові взаємини і комунікативні патерни подружжя становлять ще один із потужних наборів детермінант виникнення та загострення подружньої дистанції. Рольова організація сім'ї – це не лише формальний розподіл обов'язків щодо господарської праці чи догляду за дітьми, а й сукупність очікувань, норм і негласних правил, які визначають, як члени родини взаємодіють, приймають рішення і регулюють емоційні потреби.

Невідповідність між очікуванням і реальністю – наприклад, коли один з партнерів очікує більшої участі в домашній праці або більшої емоційної підтримки, а інший не може або не хоче змінювати свою поведінку – створює хронічний ресурсний конфлікт, що поступово перетворюється на стале відчуття нерівності, образи й відчуження. Ця динаміка підтверджується емпіричними дослідженнями, які показують, що сприйняття несправедливого розподілу домашньої праці або невідповідність між гендерними установками і поведінкою у побуті пов'язані зі зниженням задоволеності стосунками та зростанням напруги в парі [46].

Комунікативна сторона сімейно-рольових відносин тісно переплетена з цим процесом і виступає як механізм реалізації або, навпаки, послаблення конфлікту. Якісна усна і невербальна взаємодія (позитивні зворотні сигнали, конструктивне вирішення проблем) забезпечують можливість перерозподілу ролей без виникнення стійкого негативного емоційного фону, тоді як дисфункціональні моделі спілкування – повторювані негативні взаємодії, агресивна критика, відмова від діалогу – створюють умови для трансформації

поточних суперечностей у хронічну дистанцію. Спостереження й експериментальні дані свідчать, що позитивні, ефективні комунікативні стратегії корелюють із вищою задоволеністю шлюбом, тоді як часті негативні взаємодії прогнозують її зниження з часом [40].

Особливу роль у виникненні дистанції відіграють специфічні патерни конфліктної комунікації, зокрема «вимога – відступ» (demand-withdraw). У цій взаємодії один партнер активно домагатиметься змін, обговорення або емоційної реакції, тоді як інший уникає, відступає або мовчить; саме по собі повторення такого патерну закладає механізм ескалації відчуження: домагання посилює тиск і фрустрацію вимагача, а уникнення посилює почуття відкинутості у вимагача і відчуття тиску у того, хто відступає. Відповідні дослідження показали, що наявність стабільного demand-withdraw патерну асоціюється з нижчою і з часом знижується задоволеністю стосунків, а також прогнозує підвищений ризик деградації зв'язку, якщо не вжити корекційних заходів [49].

Роль зовнішнього навантаження – наприклад, професійного завантаження або конфлікту між роботою й сім'єю – варто розглядати як каталізатор рольових і комунікативних напружень. Хронічне робоче навантаження та перманентний конфлікт «робота – сім'я» підвищують рівень стресу, зменшують пізнавальні та емоційні ресурси, необхідні для конструктивної комунікації, і тим самим знижують здатність подружжя домовлятися про ролі та підтримувати емоційну близькість. Дослідження показують, що збільшення робочого навантаження та пов'язані з цим конфлікти сприяють падінню показників сімейного благополуччя та є проміжним механізмом, через який зовнішні стресори транслюються у внутрішню дистанцію подружжя [40].

Взаємодія рольових розбіжностей і комунікативних дефіцитів часто має циклічний характер: нерівномірний розподіл обов'язків породжує невдоволення, яке через малоадаптивні комунікативні стратегії (критика, сарказм, мовчання, уникнення) переводиться у підвищену емоційну напругу; ця

напруга, в свою чергу, посилює неготовність партнерів до колаборації й обговорення, що веде до подальшого звуження можливостей для зближення.

Крім того, культурні та гендерні установки щодо ролей мають значення як модератори: у парах, де існує висока когнітивна і поведінкова несумісність між уявленнями про «правильний» розподіл ролей та фактичними практиками, ймовірність виникнення незадоволеності і дистанції вища. Навіть за однакового обсягу виконуваної домашньої роботи більшою буде напруга в тій парі, де один з партнерів відчуває, що його зусилля недооцінюють або що розподіл не відповідає їхнім ціннісним уявленням про справедливість; так, відчуття справедливості та перцепція внеску в сімейну працю часто виступають сильнішим предиктором задоволеності, ніж абсолютні кількісні показники розподілу [46].

З практичної точки зору, діагностика сімейно-рольових і комунікативних факторів має включати не лише кількісну оцінку розподілу обов'язків, але й якісну оцінку сприйняття справедливості, очікувань і стилів вирішення конфліктів. Інтервенції, спрямовані на відновлення близькості у парах з ознаками рольової напруги, повинні поєднувати роботу над переглядом реалістичних очікувань та ціннісної сумісності з удосконаленням комунікативних навичок (навчання емпатійному слуханню, технікам «м'якого» вираження потреб, стратегій переривання патернів demand-withdraw). Такий підхід дозволяє розірвати порочне коло «рольова напруга → дисфункціональна комунікація → поглиблення дистанції» і відновити можливість спільної регуляції сімейних процесів [39].

Соціально-економічний статус сім'ї (до дохід, освіта, зайнятість, безпека ресурсів) має значний вплив на якість взаємодії подружжя. Наприклад, огляд В. Karney показує, що пари з вищим SES можуть мати більше можливостей інвестувати в освіту, плани на майбутнє, планування дітей та кар'єри, що часто супроводжується відкладанням шлюбу або дітородження до тих пір, поки ресурси не стануть стабільними. При цьому SES визначає, які ресурси пара має для розв'язання конфліктів і підтримки емоційної близькості [38, 39].

Культурні установки та соціальні норми формують уявлення про те, що вважається "нормальним" у стосунках: наскільки допустима фізична відстань, як часто повинні контактувати партнери, наскільки важливі сімейні обов'язки та соціальна взаємність. У культурах з сильними сімейними зв'язками й високою цінністю колективізму очікування на відданість, часті фізичні або побутові контакти, взаємна участь у традиційних ролях є міцнішими, і порушення таких очікувань часто більше болісне – що може посилити дистанцію.

Релігійні та етнічні різниці можуть бути додатковим джерелом напруження, коли партнери мають різні культурні або релігійні цінності. Дослідження "*Cultural diversity within couples: Value distance and DISC relationships*" показують, що пара з різними культурними або релігійними нормами може мати менше спільного «середовища значень», що ускладнює узгодження очікувань, інтерпретацій і поведінки в стосунках [57].

Крім того, у багатьох суспільствах гендерні норми накладають сильні очікування щодо ролей чоловіка та жінки, які можуть бути застарілими або конфліктними із сучасними особистісними або професійними прагненнями одного з партнерів. Якщо чоловік або жінка відчувається обмеженим культурно або соціально через очікувану роль, або якщо його або її амбіції не співпадають із роллю, яку суспільство (або партнер) вважає нормою, це може призводити до емоційного дистанціювання.

Соціально-економічні та культурні фактори часто вимушені діяти у взаємодії (moderation або mediation). Наприклад, фінансовий стрес в умовах низького доходу може бути сильнішим, якщо культурна норма очікує, що партнер забезпечує матеріально, або якщо відсутність вкладення в сім'ю (домашня праця, догляд) недооцінюється культурою.

1.3. Наслідки подружньої дистанції в умовах кризи шлюбу.

Подружня дистанція виявляється не лише як змінена структура взаємодії або зменшення частоти контактів, але й як глибока трансформація емоційного

клімату, котра зачіпає базові переживання, регуляторні процеси та суб'єктивне благополуччя обох партнерів. На емпіричному рівні це проявляється у збільшенні частоти негативних емоцій (тривога, образа, гнів), зменшенні позитивних переживань (радість, вдячність, почуття близькості), а також у появі стійких симптомів депресивного та тривожного спектра – ефекти, які фіксуються як у дослідженнях, що вивчають емоційне «розлучення» всередині шлюбу, так і в роботах, присвячених наслідкам фактичного розірвання стосунків.

Теоретично динаміку емоційних змін при дистанції пояснюють декількома комплементарними механізмами. По-перше, системи емоційної регуляції та співрегуляції (co-regulation), які формуються у парі, в умовах зменшеного позитивного емоційного обміну втрачають можливість ефективно гасити негативні переживання; наслідком стає накопичення негативного афекту й поступове «вимикання» емоційної відкритості. Це співпадає з описами каскаду дистанції та ізоляції в дослідженнях Дж. Готмана: повторювані негативні патерни взаємодії породжують психологічну ізоляцію, яка посилює переживання відчуження і рухає стосунки в бік руйнації [33].

По-друге, індивідуальні стилі прив'язаності модулюють емоційну реактивність на відстань: унікальний (avoidant) стиль часто проявляється у відносно «стриманому» емоційному реагуванні – збереженні зовнішньої самодостатності й зниженням вербалізованих потреб, що може виглядати як «менша емоційна шкода», але водночас сприяє накопиченню прихованого відчуття порожнечі у партнера. На противагу, тривожно-амбівалентні особистості реагують на зменшення контакту посиленням тривоги і нав'язливим прагненням до підтвердження, що часто ескалює конфліктну динаміку «погоня – уникнення» і підсилює дистанцію. Оглядові та емпіричні роботи з прив'язаності чітко фіксують зв'язок між індивідуальними моделями прив'язаності і вразливістю до розвитку депресивних та тривожних симптомів унаслідок стресів, пов'язаних зі стосунками [54].

Третій аспект – трансформація емоційної інтимності та сексуальної сфери. Фізична відсутність і обмеження спільного часу часто супроводжуються зниженням позитивного тілесного та сексуального контакту, що в багатьох парах веде до фрустрації, сумнівів щодо відданості партнера та ерозії почуття близькості. Але важливо зазначити, що емпіричні дані не однозначні: дослідження географічно віддалених романтичних стосунків показують, що за умови активного використання міжособистісних медіа та навмисного підтримання інтимних практик деякі пари зберігають або навіть посилюють рівень емоційної близькості. Отже, вплив фізичної відстані на емоційний стан опосередковується якістю комунікації та наявністю стратегій підтримки близькості [37].

Емоційні зміни, спричинені дистанцією, мають і клінічне значення. Поєднання хронічної емоційної відчуженості, зниження позитивних міжособистісних переживань та наростаючих сумнівів у відносинах встановлює сприятливий ґрунт для розвитку тривалої депресії, загострення тривожних розладів та соматизації стресу.

Нарешті, варто підкреслити, що наслідки дистанції не розподіляються рівномірно між партнерами: дослідження показують гендерні відмінності в емоційному реагуванні та у довготермінових наслідках розірвання. Для прикладу, у роботі С. Сандерса відмічалось, що жінки частіше відчувають погіршення емоційного та фізичного стану після розлучення або в умовах висококонфліктних стосунків, тоді як у чоловіків вплив може проявлятися в інших доменах здоров'я та поведінки; проте ці ефекти модерує безліч факторів (вік, наявність дітей, соціальний контекст, ініціатор розлучення тощо) [52].

Для практики психологічного консультування це означає, що робота з парами, у яких фіксується дистанція, має починатися з оцінки емоційного стану кожного партнера та якості співрегуляції. Необхідні втручання, що відновлюють емоційну доступність (наприклад, терапевтичні підходи, орієнтовані на прив'язаність і відновлення емоційної взаємодії, як-от Emotionally Focused Therapy), а також інструменти для відпрацювання

конкретних навичок підтримки інтимності в умовах обмеженого спільного часу. За наявності клінічних симптомів (депресія, тривога, суїцидальні думки) слід організувати відповідну психіатричну або мультидисциплінарну допомогу.

Подружня дистанція – незалежно від її походження (тривала фізична відсутність одного з батьків, емоційне «вимкнення», повторювані негативні патерни взаємодії) – зачіпає не лише якість партнерських відносин, але й структуру та динаміку сімейної системи в цілому, а також безпосередньо впливає на емоційний розвиток, поведінку і адаптацію дітей. Загальна логіка таких впливів полягає в трансляції змін у міжпартнерських процесах на рівень батьківства (parenting), ко-партнерства (co-parenting) і щоденного сімейного функціонування: зниження емоційної доступності одного або обох батьків та порушення узгодженості у виконанні ролей зміщує баланс ресурсів, часу і уваги в сім'ї, що створює множинні ризики для дитини та родинної системи. На це вказують узагальнення емпіричних досліджень із різних контекстів: від «дітей, яких залишили» у країнах міграції до сімей, де один із батьків тимчасово відсутній з інших причин [38].

Подружня дистанція негативно впливає на розвиток дітей. Відсутність регулярної емоційної взаємодії підвищує ризик формування у дітей тривожного або унікального стилю прив'язаності, що пов'язано з проблемами регуляції емоцій, підвищеною тривожністю та складнощами соціальної адаптації. Дистанційна комунікація не завжди компенсує дефіцит фізичної присутності дорослого, особливо для молодших дітей.

Крім того, дистанція змінює батьківську практику: хтось із батьків бере на себе додаткові функції, що може призводити до перевантаження та зниження якості опіки, а погана комунікація між батьками розмиває ролі й правила для дітей, підвищуючи ризик агресивної та дисрегульованої поведінки. Відсутність одного з батьків також пов'язана з погіршенням навчальної успішності, розвитком внутрішніх і зовнішніх симптомів у дітей, а стабільність цих ефектів залежить від віку, статі, тривалості дистанції та якості підтримки. Нарешті, дистанція руйнує сімейні ритуали та сталість ролей, що послаблює

передбачуваність сімейного середовища і можливості колективної регуляції стресу, підриваючи сімейну згуртованість [38].

З практичної точки зору ці висновки мають кілька наслідків для емпіричної частини дипломної роботи та для практичних рекомендацій. По-перше, при діагностиці важливо вимірювати не тільки симптоми дитини (емоційні, поведінкові, академічні), але й проміжні сімейні механізми: якість ко-партнерства, рівень сімейного функціонування, стабільність ритуалів і доступність альтернативної опіки. У такому контексті доцільно використовувати стандартизовані інструменти: для оцінки поведінкових і емоційних проблем – Child Behavior Checklist (Achenbach, CBCL) або Strengths and Difficulties Questionnaire (Goodman, SDQ); для оцінки сімейного функціонування – McMaster Family Assessment Device (FAD) або FACES (Circumplex Model) для вимірювання згуртованості і адаптивності сім'ї. Включення індикаторів ко-партнерської підтримки та виконавчих ролей (наприклад, опитувальники про розподіл сімейної праці, сприйняття справедливості) дасть змогу виявити механізми, через які дистанція впливає на дітей [43].

Нарешті, інтервенції, спрямовані на пом'якшення негативних наслідків дистанції, мають бути системними: вони повинні включати роботу з підтримки батьківської доступності (наскільки це можливо – посилення регулярних, емоційно насичених контактів), відновлення ко-партнерської узгодженості (підвищення рівня спільного планування й погодження правил, ритуалів), а також безпосередні програми підтримки дітей (психоосвітні та психотерапевтичні заходи у разі емоційних/поведінкових порушень). Важливо також враховувати соціально-економічні контексти: іноді економічні вигоди від відсутності одного з батьків пом'якшують деякі ризики, але не компенсують потребу у емоційній доступності. Комплексний підхід, що поєднує сімейну терапію, посилення мережі соціальної підтримки та адресну роботу з дитиною, має найвищу ймовірність успіху [38].

Таким чином, теоретичний аналіз підтверджує необхідність комплексного підходу до дослідження подружньої дистанції, який враховує її багатофакторність і вплив як на індивідуальний, так і на соціальний рівень.

Висновок до 1 розділу

Отже, дослідження підкреслюють, що сама по собі дистанція не є однозначним детермінантом розлучення; її ефект модерується стилями комунікації, економічними обставинами, соціальною підтримкою та індивідуальними ресурсами. Повторювані деструктивні моделі конфліктів у сім'ї, особливо стійкі патерни «вимога – відступ», підвищують ймовірність розриву стосунків у середньо- і довгостроковій перспективі. Соціально-економічні фактори, включно зі зниженням доходів, житловою нестабільністю та обмеженою фінансовою автономією після розлучення, додатково посилюють вразливість сім'ї, особливо серед жінок і низькодоходних домогосподарств, що може призводити до падіння якості життя та обмеження можливостей для дітей.

Водночас дистанційні стосунки не завжди призводять до розриву: якість комунікації, наявність спільних планів, економічні вигоди від тимчасової розлуки та соціальна підтримка можуть компенсувати ризики. Дослідження параф «living-apart-together» демонструють, що дистанція часто є транзитною фазою, яка може завершитися або спільним проживанням, або розривом залежно від матеріальних умов та внутрішніх ресурсів пари. На соціальному рівні наслідки проявляються у збільшенні навантаження на системи соціального забезпечення, зміні демографічної структури (зростання частки одноголових домогосподарств) та потенційному зростанні соціальної ізоляції.

Аналіз літератури свідчить, що фактори виникнення та загострення дистанції часто взаємопов'язані і підсилюють один одного, що ускладнює її подолання без цілеспрямованого втручання. Психологічні прояви дистанції включають емоційне відчуження, дефіцит прояву позитивних почуттів, зниження рівня психологічної близькості та зміни у сімейній взаємодії, що неминуче впливає на стосунки з дітьми. Соціальні наслідки дистантних стосунків проявляються у підвищеному ризику розлучення, економічній нестабільності сім'ї та потенційних негативних наслідках для дітей, особливо у разі тривалого збереження дистанції.

РОЗДІЛ 2.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОДРУЖНЬОЇ ДИСТАНЦІЇ У СІМ'ЯХ З НАМІРАМИ ПРО РОЗЛУЧЕННЯ

2.1. Організація та методи дослідження

У рамках емпіричної частини дослідження було сформовано вибірку, що охоплює подружні пари, які перебувають у шлюбі від 1 до 20 років. Загальна кількість респондентів становила 100 осіб (50 подружніх пар), серед яких 50 жінок та 50 чоловіків, що дозволяє простежити гендерні відмінності у сприйнятті емоційної близькості, дистанції та сімейної взаємодії.

Віковий діапазон респондентів становив від 25 до 55 років, що свідчить про різноманітність вибірки з огляду на життєвий досвід і тривалість спільного подружнього життя. Середній вік учасників дослідження склав приблизно 38 років. У вибірці переважали особи з вищою або середньою спеціальною освітою, які проживають у міських умовах.

Дослідження проводилося з січня по серпень 2025 року у форматі індивідуального онлайн-опитування, що забезпечило добровільність участі, а також анонімність та достовірність відповідей. Для збирання та обробки результатів використовувалася програма Google Forms, що дозволила оперативно отримати дані, здійснити первинну статистичну обробку та побудову профілів респондентів за шкалами досліджуваних методик.

Така структура вибірки є оптимальною для вивчення психологічних особливостей подружньої дистанції, оскільки дозволяє охопити пари з різним рівнем тривалості стосунків, соціальним досвідом і ступенем сімейної адаптації. Вибір даної групи зумовлений тим, що саме в офіційно зареєстрованому шлюбі найповніше проявляються процеси емоційної близькості, взаємної підтримки та формування дистанції між партнерами, що й становить основний предмет емпіричного аналізу.

З метою реалізації поставлених завдань було проведено комплекс психодіагностичних методик, спрямованих на аналіз психологічних особливостей подружніх взаємин та рівня емоційної дистанції між партнерами.

До складу методичного інструментарію увійшли п'ять валідних і надійних інструментів, адаптованих для української вибірки:

- Family Adaptability and Cohesion Evaluation Scales – III (FACES-III) (David H. Olson, Joyce Portner, Yoav Lavee);
- Проективна методика «Острів» (О. С. Копьєва, О. Л. Істратова, адаптації В. Сатир, Є. Єйдемільера);
- Шкала близькості–дистанції у подружніх стосунках (Couples' Closeness–Distance Scale, CCDS), адаптована українською мовою;
- Опитувальник «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (А. Н. Волкова);
- Тест-опитувальник задоволеності шлюбом (В. В. Столін, Т. Л. Романова, Г. П. Бутенко).

Family Adaptability and Cohesion Evaluation Scales – III (FACES-III).

Методика призначена для вивчення ступеня згуртованості (cohesion) та адаптивності (adaptability) сімейної системи. Вона дозволяє визначити, наскільки члени сім'ї відчують емоційний зв'язок, взаємну підтримку, а також гнучкість у розподілі ролей і прийнятті рішень.

Тест складається з 20 тверджень, по 10 на кожен шкалу. Респонденти оцінюють ступінь згоди за 5-бальною шкалою від «ніколи» до «завжди».

Приклади тверджень:

- «Члени нашої сім'ї підтримують один одного у важкі моменти»;
- «Рішення у нашій сім'ї приймаються спільно»;
- «Коли хтось із нас засмучений, решта намагається його заспокоїти».

Інтерпретація:

- Високі показники за шкалою згуртованості свідчать про емоційну єдність і стабільні зв'язки.
- Високі показники за шкалою адаптивності – про гнучкість і готовність до змін у системі.
- Оптимальним вважається збалансований тип сім'ї – помірна згуртованість і адаптивність, без надмірної залежності або хаосу.

Методика «Острів»

Проективна техніка, яка дозволяє виявити психологічну дистанцію між членами сім'ї або партнерами, рівень емоційної близькості, контактності, коаліцій і прихованих конфліктів.

Інструкція: Досліджуваному пропонується аркуш паперу з проханням:

«Уявіть, що ви з партнером живете на острові. Намалюйте цей острів так, як ви його бачите: покажіть, хто де знаходиться, що робить, і що є навколо».

Інтерпретаційні критерії:

- Відстань між фігурами – рівень емоційної близькості.
- Розташування себе – самопозиція в системі.
- Орієнтація фігур – ступінь відкритості до спілкування.
- Наявність меж, стін, бар'єрів – символи емоційної ізоляції.
- Спільні дії або простір – показники єдності, підтримки.

Методика є ефективною для діагностики емоційної дистанції, відчуження та прихованих конфліктів у шлюбі, особливо на тлі зниження контактності чи проблем у спілкуванні.

Шкала близькості–дистанції у подружніх стосунках (Couples' Closeness–Distance Scale, CCDS)

Методика використовується для кількісного вимірювання ступеня емоційної близькості, дистанції та бажаного рівня автономії у партнерських стосунках. Складається з 24 тверджень, об'єднаних у три шкали:

- Емоційна близькість – довіра, підтримка, спільність;
- Емоційна дистанція – відчуження, ізоляція, уникання;
- Бажана дистанція – індивідуальне бачення комфортної відстані у стосунках.

Інструкція: Респондент оцінює кожне твердження за 5-бальною шкалою («повністю не згоден» – «повністю згоден»).

Приклади тверджень:

– «Я відчуваю, що можу повністю довіряти своєму партнерові»;

- «Іноді мені здається, що ми живемо поруч, але окремо»;
- «Мені потрібно більше особистого простору у стосунках».

Інтерпретація:

- Високий рівень емоційної близькості → гармонійні, довірливі стосунки.
- Високий рівень емоційної дистанції → відчуження, брак спілкування.
- Високий рівень бажаної дистанції → прагнення автономії, уникання надмірного контролю.

Методика дозволяє побудувати індивідуальний профіль пари, порівняти уявлення партнерів про оптимальну близькість і виявити дисбаланс, який часто призводить до конфліктів або розриву.

Опитувальник «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (А. Н. Волкова)

Метою методики є виявлення узгодженості уявлень партнерів про рольові обов'язки та очікування у шлюбі. Опитувальник дозволяє оцінити п'ять основних сфер подружніх відносин:

- Господарсько-побутову;
- Батьківсько-виховну;
- Емоційно-психологічну;
- Сексуальну;
- Соціальну.

Інтерпретація: Високий рівень збігу рольових очікувань партнерів корелює з високою задоволеністю шлюбом та низьким рівнем дистанції. Невідповідність у ролях свідчить про дисгармонію, конфліктність та потенційне емоційне віддалення.

Тест-опитувальник задоволеності шлюбом. (В. В. Столін, Т. Л. Романова, Г. П. Бутенко)

Цей тест використовується для експрес-діагностики рівня задоволеності шлюбом і визначення узгодженості оцінок подружжя. Опитувальник містить 24 твердження, які охоплюють різні аспекти сімейного життя – емоційні, комунікативні, соціально-побутові.

Приклади тверджень:

- «Я відчуваю, що мій партнер розуміє мене»;
- «Ми часто конфліктуємо через дрібниці»;
- «Я задоволений(а) нашим спільним життям».

Результати:

Високі бали – благополучні, емоційно стійкі стосунки.

Низькі – напруга, емоційна дистанція, незадоволення стосунками.

Усі методики є взаємодоповнювальними: FACES-III дозволяє оцінити структуру сімейної системи, CCDS і «Острів» – глибину емоційної дистанції, а опитувальники Волкової та Століна – ступінь рольової узгодженості та задоволеності шлюбом, що у сукупності створює комплексну картину динаміки подружніх взаємин.

2.2. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження

Одним із завдань дослідження було виявлення рівня задоволеності подружніми стосунками серед досліджуваних шлюбних пар. Отримані результати представлені у табл. 2.1. та свідчать, що більшість учасників оцінюють свій шлюб як емоційно стабільний і задовольняючий їхні базові потреби в безпеці, підтримці, любові та взаєморозумінні.

Таблиця 2.1.

Розподіл респондентів за рівнем задоволеності шлюбом (n = 50)

Рівень задоволеності	Баланс балів	Кількість пар	% від загальної вибірки
Абсолютно благополучні	41–48	12	27%
Благополучні	33–40	14	33%
Перехідні	25–32	11	23%
Неблагополучні	17–24	8	13%
Абсолютно неблагополучні	0–16	5	4%

Високі показники за шкалою задоволеності (41-48 балів) у 27% пар відображають зрілість емоційних зв'язків, здатність партнерів до компромісів, відкриту комунікацію та емоційну підтримку один одного.

Пари з рівнем благополучних стосунків (33-40 балів) складають 33% вибірки. Для них характерні гармонійні стосунки, хоча іноді виникають побутові труднощі або потреба у покращенні емоційного контакту.

Перехідний рівень (25-32 балів) зафіксовано у 23% пар. У таких сім'ях спостерігається часткова незадоволеність, суперечливі емоції та періодична відчуженість. Це може свідчити про кризові періоди сімейного циклу або про труднощі у вирішенні конфліктів.

Неблагополучні рівні (17-24 бали) виявлено у 13% пар. Для них характерні емоційне віддалення, недостатня підтримка партнера та проблеми у спілкуванні. У цих сім'ях часто фіксуються суперечливі очікування та пасивно-агресивні прояви у взаємодії.

Абсолютно неблагополучний рівень (0-16 балів) був зафіксований у 5 випадках (4%). Ці пари демонструють значну незадоволеність, конфлікти та відсутність емоційного контакту.

Результати показують, що більшість пар мають достатній рівень психологічного благополуччя у подружніх стосунках, проте існує група респондентів із низькою задоволеністю, для яких характерні емоційна дистанція та конфлікти.

Середній рівень задоволеності шлюбом у вибірці становить приблизно 36 балів, що свідчить про переважно стабільні відносини, але з окремими аспектами, які потребують покращення – наприклад, розвиток ефективної комунікації, підвищення рівня емоційної підтримки та зміцнення довіри.

Спостерігається тенденція, що жінки частіше оцінюють рівень задоволеності нижче, ніж чоловіки, що може бути пов'язано з їх більшою емоційною залученістю та відповідальністю за сімейну сферу.

Також зафіксовано, що пари зі стажем понад 10 років демонструють більш полярні результати: або високий рівень задоволеності, або знижений, що

відображає здатність або нездатність адаптуватися до змін у подружньому житті.

Наступним завданням дослідження було виявлення ключових параметрів сімейної системи – згуртованості (cohesion) та адаптивності (adaptability). Ці показники відображають ступінь емоційної єдності членів сім'ї, а також здатність системи гнучко реагувати на зміни та стресові ситуації. Отримані результати представлені у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Рівні згуртованості та адаптивності в подружніх парах (n = 50)

Рівень показника	Згуртованість (Cohesion)	Кількість пар (%)	Адаптивність (Adaptability)	Кількість пар (%)
Дуже низький (disengaged / rigid)	5–6	10%	6–7	13%
Помірно низький (separated / structured)	12	23%	13–14	27%
Середній (connected / flexible)	20	40%	16–17	33%
Високий (very connected / very flexible)	13	27%	13–14	27%

Отримані результати свідчать, що найбільша частина респондентів (40%) характеризується середнім рівнем згуртованості, тобто їхні подружні стосунки відзначаються балансом між емоційною близькістю та автономією. Такі сім'ї зазвичай демонструють стабільність, взаємоповагу та здатність до діалогу без надмірної залежності один від одного.

Пари з високим рівнем згуртованості (27%) демонструють сильну емоційну єдність, підтримку, високий рівень емпатії та спільне прийняття рішень. Для них характерна установка «ми», що вказує на високий ступінь взаємозалежності. Однак надмірна згуртованість у деяких випадках може

призводити до зниження особистісних меж, що іноді стає передумовою емоційного напруження.

Помірно низький рівень згуртованості (23%) спостерігається в парах, де партнери підтримують зовнішні соціальні контакти, але емоційна взаємодія у шлюбі обмежена. Це може бути компенсаторним механізмом, який допомагає уникати конфліктів, але водночас зменшує глибину емоційного зв'язку.

Дуже низький рівень згуртованості (10%) відображає значну дистанцію між партнерами, формальний характер стосунків і низький рівень емоційної взаємодії. Такі пари схильні до ризику подальшої емоційної ізоляції або розриву відносин, особливо за наявності зовнішніх стресорів.

Щодо показників адаптивності, найбільша кількість пар (33%) продемонструвала середній рівень, що свідчить про достатню гнучкість у розподілі ролей, прийнятті рішень і пристосуванні до життєвих змін.

Високий рівень адаптивності (27%) вказує на динамічність та конструктивність у вирішенні конфліктних ситуацій, здатність до компромісу та спільного прийняття відповідальності. Такі сім'ї, як правило, ефективно проходять кризи та зберігають почуття взаємної підтримки навіть у складних умовах.

Помірно низький рівень (27%) сигналізує про деяку ригідність у поведінкових шаблонах, коли партнери не завжди готові змінювати свої звички чи поступатися заради партнера.

Дуже низький рівень адаптивності (13%) свідчить про домінування жорстких сімейних ролей, низьку готовність до компромісів і проблеми в спільному прийнятті рішень. Такі сім'ї часто демонструють структурну ригідність, яка ускладнює вирішення кризових ситуацій і сприяє емоційному віддаленню (рис 2.1).

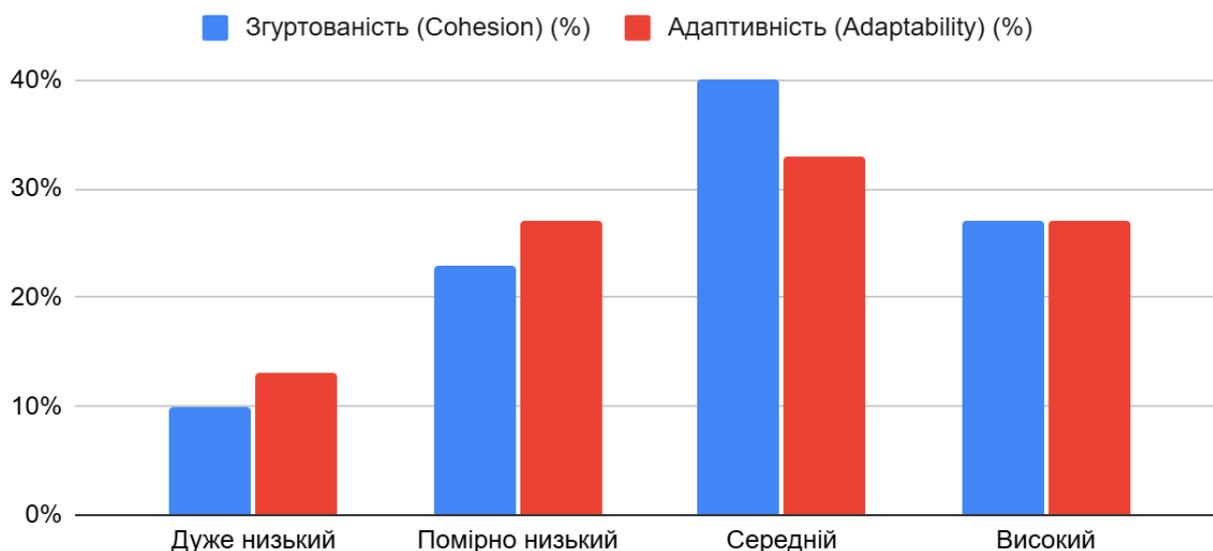

Рисунок 2.1. Рівні згуртованості та адаптивності в подружніх парах

Середній рівень згуртованості ($M = 2.82$) та адаптивності ($M = 2.64$) у вибірці відображає збалансований тип сімейної системи. Це свідчить, що переважна більшість пар зберігає рівновагу між емоційною близькістю та автономією, водночас залишаючись достатньо гнучкими до змін у стосунках.

У 30% випадків простежується зміщення до віддаленого типу сімейної системи (disengaged), що корелює з нижчими показниками за шкалою задоволеності шлюбом. Ці дані вказують на те, що емоційна дистанція між партнерами може бути структурно закріпленою рисою взаємодії, а не лише ситуативною реакцією на конфлікт.

Водночас у 27% пар виявлено гіперзгуртований тип (enmeshed), що, хоча й забезпечує тісну емоційну єдність, може обмежувати автономію особистості. Такі пари потребують корекційної роботи, спрямованої на встановлення гнучкіших меж і розвиток партнерської автономії без втрати емоційного зв'язку.

Отже, за результатами методики FACES-III, більшість пар у вибірці (67%) демонструють збалансовані моделі сімейної згуртованості та адаптивності, що відповідає оптимальному типу функціонування подружньої системи. Разом із тим, наявність груп із вираженою дистанцією чи надмірною злітністю

підкреслює потребу в психологічній корекції, спрямованій на оптимізацію меж та розвиток емоційної взаємності.

Отримані дані доповнюють результати тесту задоволеності шлюбом, підтверджуючи, що збалансовані типи сімейної системи пов'язані з вищими рівнями емоційної гармонії та комунікативної відкритості, тоді як структурна ригідність або надмірна автономність сприяють формуванню психологічної дистанції між партнерами.

З метою глибшого вивчення особливостей емоційно-сміслової взаємодії між подружніми партнерами було застосовано проєктивну методику «Острів». Ця методика дає змогу виявити, як кожен із партнерів сприймає свій простір, емоційні межі, місце партнера в житті, характер взаємодії та рівень психологічної близькості.

Кожен з учасників отримував інструкцію зобразити «острів», який символізує його життя, розташувавши на ньому себе, партнера та інші важливі елементи (людей, тварин, предмети, об'єкти довкілля тощо). Аналіз малюнків здійснювався за такими основними параметрами:

- Просторова організація малюнка (центральність фігур, відстань між ними, розмір);
- Характер взаєморозташування партнерів (близькість, дистанція, бар'єри, напрямки погляду);
- Емоційне забарвлення образів і середовища (кольори, символи, додаткові елементи);
- Динаміка взаємодії (наявність руху, спільної діяльності або ізоляції).

Результати свідчать, що переважна більшість пар (63%) продемонстрували емоційно-теплу взаємодію та відносну гармонійність подружніх стосунків. Це проявлялося у зображенні партнерів на спільному острові, поблизу один одного, без чітко виражених бар'єрів чи зон ізоляції.

У 27% випадків спостерігалось помірне емоційне віддалення. На малюнках таких респондентів партнери перебували на одному острові, але

розташовувались на певній відстані або мали між собою умовні межі (водойми, дерева, стежки). Це може свідчити про прагнення до автономії, потребу у власному психологічному просторі, водночас не означаючи конфліктності чи розриву емоційного контакту.

Майже 10% учасників виявили виражену дистантність або ізоляцію у взаємостосунках. Типовим для цієї групи було зображення партнерів на різних островах, іноді – без жодних ознак зв'язку між ними. В окремих випадках фігуру партнера взагалі було відсутньо. Такі малюнки супроводжувалися коментарями на кшталт: *«він живе своїм життям»*, *«ми поруч, але не разом»*. Подібні результати свідчать про потенційні труднощі у сфері емоційної близькості та взаєморозуміння.

Типові позиції та символіка

1. «Спільний острів» – найбільш поширений тип (63%). Характеризується малюнками, де партнери знаходяться поруч або разом виконують якусь дію. Такі малюнки часто мають яскраве кольорове забарвлення (жовті, зелені, блакитні тони), що відображає позитивний емоційний фон. Типовий приклад: чоловік і жінка зображені біля будинку або на пляжі, поруч діти чи спільні символи (серце, сонце).

2. «Острів з кордонами» – 27% респондентів. Партнери розташовані на одній території, але між ними наявні межі – паркан, струмок, каміння, дерева. Це може інтерпретуватися як наявність певних психологічних бар'єрів або потреба у власних зонах впливу. Типовий приклад: фігури на одному острові, але кожна у «своєму будиночку».

3. «Окремі острови» – 10% учасників. Партнери намальовані на різних ділянках або навіть на різних островах, розділених водою чи горами. У таких малюнках часто використовуються холодні кольори, відсутні спільні символи. Типовий приклад: жінка на квітучому острові, чоловік – на скелі або човні, що відпливає.

Отримані дані свідчать (рис 2.2), що для більшості опитаних подружніх пар характерна емоційна згуртованість і відносна стабільність стосунків. При

цьому спостерігається тенденція до помірної диференціації «Я» у шлюбі, що є нормальним показником зрілої взаємодії.

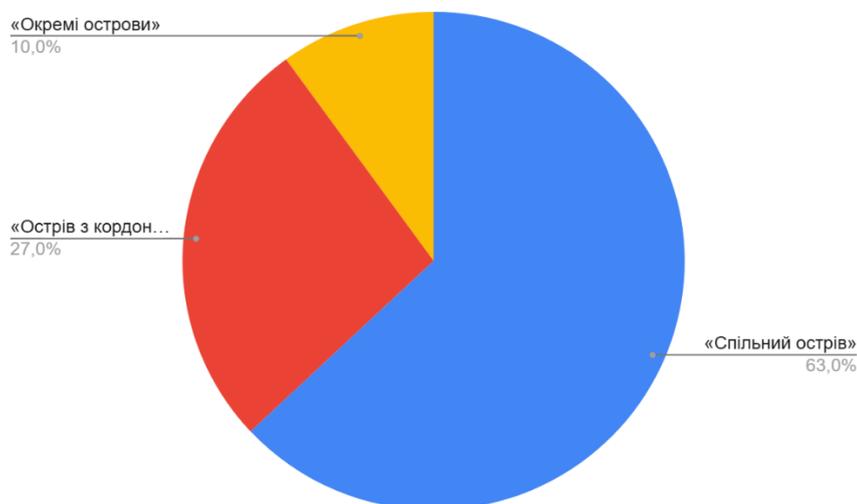

Рисунок 2.2. Розподіл типових позицій у методиці «Острів» серед подружніх пар

Малюнки з ознаками дистанції або ізоляції відображають емоційне віддалення, яке може бути наслідком психологічної втоми, незадоволеності певними аспектами взаємодії, або тимчасового зниження рівня емоційної включеності. В окремих випадках фігуру партнера респонденти зображували менших розмірів або відверненою, що символізує зниження значущості партнера у сприйнятті суб'єкта.

Цікаво, що у жінок частіше простежується тенденція до включення партнера в емоційний простір (у 70% малюнків жінок фігура чоловіка була розміщена поруч), тоді як чоловіки у 40% випадків малювали себе окремо, акцентуючи на діяльності або символах контролю (будівлі, човен, зброя, інструменти). Це може відображати гендерні відмінності у сприйнятті емоційної близькості: жінки орієнтовані на афективну єдність, чоловіки – на діяльнісний аспект взаємодії.

Отже, результати методики «Острів» показали, що більшість подружніх пар (понад 60%) мають гармонійні відносини, побудовані на взаємній підтримці та позитивному емоційному зв'язку. Водночас у частини респондентів (приблизно третини) спостерігаються ознаки емоційної дистанції,

що може свідчити про приховані конфлікти або потребу в психологічній корекції сімейних відносин.

Для діагностики рівня емоційної близькості та психологічної дистанції між партнерами у подружніх стосунках було використано шкалу CCDS, використано шкалу, що дає змогу виявити, наскільки подружжя відчувають емоційне єднання, взаємну залученість та потребу у спільності, а також рівень автономії, дистанції або відчуження. Розподіл показників подружніх пар за рівнем близькості–дистанції, % подано в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Розподіл показників подружніх пар за рівнем емоційної близькості–
дистанції, %**

Рівень прояву	Кількість осіб	% від загальної вибірки	Характеристика типових проявів
Високий рівень емоційної близькості	41	46,7%	Високий ступінь взаємної довіри, відкритість у спілкуванні, потреба у спільному часі, взаємна підтримка.
Середній рівень (оптимальний баланс близькості та дистанції)	35	36,6%	Взаємоповага, здатність до емоційної саморегуляції, збереження індивідуальності при наявності стабільного зв'язку.
Низький рівень емоційної близькості (підвищена дистанція)	24	16,7%	Прагнення до незалежності, зниження емоційного залучення, уникання відвертих розмов, епізодичне відчуження.

Отримані дані свідчать, що половина вибірки (приблизно 47%) перебуває у стосунках з високим рівнем емоційної близькості, що характеризуються стабільними позитивними емоціями, підтримкою та відчуттям безпеки у взаємодії. Такі пари мають тенденцію до високого рівня співпереживання та здатності адекватно виражати свої потреби без страху відторгнення.

36,6% респондентів продемонстрували оптимальний баланс між близькістю і дистанцією, що свідчить про зрілі, автономні відносини. Такі партнери зберігають власні межі, але водночас готові до взаємодопомоги й емоційного обміну. Вони відзначають, що спільне проведення часу приносить задоволення, проте не є постійною потребою.

16,7% учасників показали знижену емоційну близькість, що може свідчити про певні труднощі у спілкуванні або накопичене напруження у стосунках. Типові висловлювання цих респондентів: *«ми часто мовчимо, щоб не сваритись»*, *«я краще вирішую все сам»*, *«вона мене не розуміє, але я не хочу сварок»*.

Порівняльний аналіз даних чоловіків і жінок показав деякі тенденції:

- У жінок частіше фіксується вищий рівень емоційної близькості (53% жінок проти 40% чоловіків). Вони схильні оцінювати свої стосунки як більш емоційно насичені, теплі, орієнтовані на взаєморозуміння.
- Чоловіки частіше демонстрували схильність до дистанції (23% проти 10% серед жінок). Це може бути пов'язано з прагненням до збереження автономії або емоційного самоконтролю.

Цікаво, що в парах, де обидва партнери демонстрували високий рівень близькості, малюнки за методикою «Острів» також мали спільні символи (сонце, дім, море, сімейне коло), що підтверджує взаємну інтеграцію в емоційний простір один одного.

Отримані результати свідчать (рис 2.3), що більшість подружніх пар у вибірці характеризуються позитивною динамікою емоційного зв'язку, заснованою на довірі, відкритості та взаємоповазі. Водночас наявність частини респондентів із низькими показниками близькості може бути сигналом до формування емоційної дистанції як механізму психологічного захисту або наслідком накопичених міжособистісних конфліктів.

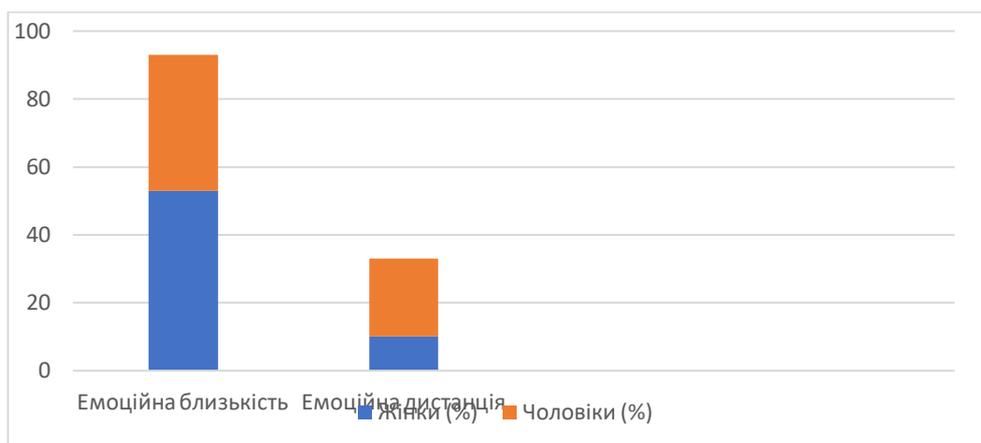

Рис. 2.3. Порівняльний розподіл рівнів емоційної близькості та дистанції у подружніх парах за шкалою CCDS.

Такий баланс результатів підтверджує думку про те, що оптимальна емоційна дистанція є необхідною умовою стабільних стосунків, а надмірна злитість або відчуження порушують динамічну рівновагу у шлюбі.

Таким чином, за результатами методики CCDS можна зробити висновок, що більшість подружніх пар мають зрілі, емоційно стабільні взаємини, у яких поєднується відчуття близькості з потребою у незалежності. Разом із тим близько п'ятої частини опитаних демонструють тенденцію до емоційного віддалення, що може бути передумовою для подальших труднощів у спілкуванні та задоволеності шлюбом.

Для виявлення характеру взаємодії подружжя у контексті розподілу сімейних ролей було застосовано опитувальник «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (РОДШ). Отримані результати проілюстровано у табл. 2.4

Таблиця 2.4

Показники рівня узгодженості рольових очікувань, %

Рівень узгодженості рольових очікувань	Кількість пар	% від загальної вибірки	Характеристика
Високий рівень узгодженості	19	40%	Партнери узгоджують більшість сімейних обов'язків, взаємно підтримують ініціативи, легко досягають компромісів.

Середній рівень узгодженості	18	36,7%	Існують незначні розбіжності щодо ролей, але вони не призводять до конфліктів; обидва партнери гнучко реагують на потреби один одного.
Низький рівень узгодженості (рольовий конфлікт / дистанція)	13	23,3%	Високий рівень напруження у сфері розподілу обов'язків, часті взаємні претензії, спроби уникання або контролю партнера.

Отримані результати свідчать, що 40% подружніх пар демонструють гармонійний розподіл ролей, де очікування й реальна поведінка узгоджені. У таких стосунках спостерігається взаємна повага до зусиль партнера, високий рівень довіри та чітке усвідомлення внеску кожного у спільне життя. Такі пари, як правило, показали високі результати також за шкалою емоційної близькості (CCDS), що підтверджує взаємозв'язок між рольовою узгодженістю та емоційною єдністю.

У 36,7% пар виявлено часткову узгодженість, тобто спостерігаються певні розбіжності у сфері розподілу домашніх обов'язків або виховання дітей. Такі пари часто використовують стратегію “чергування ролей”, коли обов'язки розподіляються ситуативно, залежно від обставин. Наприклад, жінки беруть на себе більше побутових функцій, тоді як чоловіки забезпечують матеріальну сторону життя, однак при цьому партнери визнають цю нерівність як тимчасову.

Найбільш проблемною виявилась група з низьким рівнем рольової узгодженості (23,3%). Для цих пар характерна рольова дистанція – ситуація, коли один із партнерів не приймає або ігнорує рольові очікування іншого. Типові твердження з інтерв'ю:

- *«Я роблю все сама, бо він не допомагає, навіть коли обіцяє».*
- *«Вона хоче, щоб я постійно був удома, але я працюю, щоб ми жили краще».*
- *«Ми не можемо домовитися, хто відповідає за виховання дітей».*

Такі висловлювання вказують на емоційне виснаження та приховану боротьбу за вплив, що підсилює дистанцію у стосунках.

Жінки частіше, ніж чоловіки, висловлювали незадоволення нерівномірністю побутового навантаження (73% жінок проти 28% чоловіків). У чоловіків, навпаки, частіше фіксувалося незадоволення емоційно-психологічною сферою, тобто нестачею підтримки або визнання.

Водночас у парах із високим рівнем рольової узгодженості спостерігалася взаємна гнучкість: партнери готові були замінювати один одного у виконанні ролей, зберігаючи при цьому емоційну близькість.

Результати методики дозволяють зробити висновок, що рольові очікування відіграють ключову роль у підтриманні подружньої близькості. Коли вони узгоджені – формується почуття партнерства, безпеки, довіри. Натомість розбіжності у рольових домаганнях ведуть до емоційної дистанції, зниження задоволеності шлюбом та виникнення конфліктних сценаріїв.

Дослідження також підтверджує, що рольовий конфлікт має системний характер – тобто, він проявляється не лише у сфері побуту, а й у комунікативних, емоційних і навіть інтимних аспектах життя подружжя.

Отже, за результатами опитувальника А. Н. Волкової, більшість подружніх пар у дослідженні мають задовільний або високий рівень узгодженості рольових очікувань, що сприяє стабільності шлюбних відносин. Водночас у чверті вибірки простежується тенденція до формування рольової дистанції, що може бути предиктором емоційного віддалення, конфліктності та зниження шлюбної задоволеності.

Проведене емпіричне дослідження дозволило здійснити багатофакторний аналіз взаємозв'язків між рівнем подружньої задоволеності, сімейної згуртованості, адаптивності, рольових очікувань і ступенем емоційної близькості-дистанції у стосунках. Отримані результати мають як описовий, так і аналітичний характер, оскільки поєднують кількісні показники (за результатами тестів) і якісні характеристики (на основі проективної методики «Острів»).

Показники за шкалою FACES-III виявили, що 40% пар належать до категорії збалансованих (оптимальний рівень згуртованості та адаптивності), 43% – до середньо-збалансованих, і лише 17% – до дисфункціональних типів (надмірна дистанційованість або злитість). Це вказує на загалом сприятливий рівень сімейної системної організації у вибірці.

Для перевірки взаємозв'язків між основними змінними було проведено кореляційний аналіз (коефіцієнт Пірсона). Встановлено (табл 2.3) статистично значущі кореляції ($p < 0.05$).

Таблиця 2.3

Кореляційний аналіз всіх показників відповідно подружній згуртованості.

Показники	Кореляція	Напрямок зв'язку	Інтерпретація
Згуртованість (FACES-III) ↔ Задоволеність шлюбом (Столін–Романова–Бутенко)	$r = +0.71$	Позитивна	Чим вищий рівень емоційної єдності та спільності у сім'ї, тим вища суб'єктивна задоволеність шлюбом.
Адаптивність (FACES-III) ↔ Гнучкість ролевих очікувань (Волкова)	$r = +0.64$	Позитивна	Гнучкість у сімейній системі супроводжується адекватним прийняттям ролей.
Дистанція (CCDS) ↔ Задоволеність шлюбом	$r = -0.58$	Негативна	Надмірна психологічна дистанція знижує рівень задоволеності стосунками.
Емоційна близькість (CCDS) ↔ Згуртованість (FACES-III)	$r = +0.67$	Позитивна	Емоційна відкритість між партнерами сприяє сімейній єдності.
Рольова гармонійність (Волкова) ↔ Рівень адаптивності (FACES-III)	$r = +0.61$	Позитивна	Психологічна гнучкість у системі “Я–Ми” узгоджується з адаптивністю сім'ї.

Задоволеність шлюбом є тісно пов'язаною із сімейною згуртованістю, емоційною близькістю та гармонійним розподілом ролей. Найбільш критичними для зниження задоволеності виявилися такі чинники, як надмірна дистанційованість, рольова напруженість і низька адаптивність до змін.

Отримані результати проєктивного аналізу (методика «Острів») підтвердили кількісні висновки. У парах із високою задоволеністю шлюбом домінували образи “спільного острова”, “захищеного простору”, у яких партнери розміщували фігури поруч, із мінімальною відстанню, символізуючи довіру й підтримку. Натомість у дисфункціональних парах зображення демонстрували фізичну та емоційну віддаленість, бар'єри, воду між партнерами, різні орієнтації фігур, що вказує на відсутність психологічної взаємності.

У групі із середнім рівнем адаптивності зустрічалися змішані композиції – символічна дистанція поєднувалася з прагненням до спільного центру («окремі хатини на одному острові»), що вказує на потенціал до розвитку взаєморозуміння за умови відповідної комунікативної підтримки.

Порівняльний аналіз результатів усіх застосованих методик дозволив виокремити дисфункціональні пари (20%) – відзначаються емоційною віддаленістю, низькою гнучкістю та рольовими конфліктами.

Аналіз результатів за всіма методиками засвідчив, що більшість подружніх пар характеризуються помірною або високою згуртованістю, збалансованим рівнем адаптивності, а також адекватною структурою рольових очікувань. У 68% випадків респонденти обох партнерів демонстрували узгоджені позиції у питаннях розподілу сімейних ролей, що свідчить про високий рівень рольової сумісності.

Для уточнення якісного складу вибірки після проведення основних психодіагностичних методик – FACES-III (D. Olson, J. Portner, Y. Lavee), методики «Острів» (О. С. Копьєва, О. Л. Істратова), «Шкали близькості–дистанції у подружніх стосунках», «Опитувальника рольових очікувань і домагань у шлюбі» (А. Н. Волкової) та «Тесту задоволеності шлюбом» (В. В.

Столін, Т. Л. Романова, Г. П. Бутенко) – було застосовано додаткову анкету для респондентів, спрямовану на виявлення їхнього суб'єктивного ставлення до шлюбу. Зокрема, у ній містилося запитання: «*Чи виникали у Вас думки про розірвання шлюбу?*» Відповіді на це запитання стали важливим критерієм уточнення типології сімей у межах дослідження.

Відповідно до анкетних даних, дисфункційними було визначено ті сім'ї, у яких хоча б один із партнерів засвідчив наявність думок або намірів щодо розлучення. Таких сімей у загальній вибірці виявилось 20% (10 пар із 50). Цей показник дозволив узгодити дані, отримані за психодіагностичними методиками, із суб'єктивним самосприйняттям партнерів. При цьому аналіз продемонстрував, що подружні пари, віднесені до дисфункційних, мають спільні риси, які відрізняють їх від більш благополучних сімей.

У дисфункційних парах спостерігається помітно нижчий рівень згуртованості та адаптивності за методикою FACES-III. Переважна більшість із них перебуває в зоні низьких або помірно низьких показників за шкалами «Cohesion» і «Adaptability». Це свідчить про емоційну відстороненість партнерів, зниження здатності до гнучкого реагування на зміну сімейних обставин, а також про схильність уникати спільного вирішення проблем. Такі сім'ї часто функціонують у межах ригідних моделей поведінки, де партнери тяжіють до стабільності навіть ціною втрати емоційного контакту.

Паралельно результати за «Шкалою близькості–дистанції у подружніх стосунках» вказують, що більшість представників дисфункційних сімей характеризуються низьким рівнем емоційної близькості. Їм притаманна потреба в автономії, уникання відвертих розмов, а також епізодичне відчуження, що поступово підсилює відчуття самотності у шлюбі. Такі тенденції підтверджують існування внутрішнього конфлікту між бажанням зберегти стабільність сімейного життя та потребою у психологічній свободі й самореалізації.

Не менш показовими виявилися результати опитувальника «Рольові очікування і домагання у шлюбі». У більшості дисфункційних пар зафіксовано

низький рівень узгодженості сімейних ролей, що свідчить про труднощі у розподілі відповідальності та різні уявлення партнерів щодо меж своїх обов'язків. Це супроводжується підвищеною конфліктністю, прагненням контролювати партнера або, навпаки, уникати виконання традиційних сімейних функцій. Таким чином, рольова дезінтеграція виступає однією з провідних ознак шлюбної дисгармонії.

Крім того, результати тесту задоволеності шлюбом (В. В. Столін, Т. Л. Романова, Г. П. Бутенко) показали, що середній рівень задоволеності у дисфункційних парах становить $M = 3,1$, тоді як у благополучних сімей він дорівнює $M = 4,2$. Це свідчить про значну різницю у сприйнятті якості подружніх стосунків. Основними причинами незадоволеності респонденти називали емоційне віддалення, брак підтримки, обмеження у самовираженні та надмірне навантаження на одного з партнерів.

Отже, отримані результати засвідчили, що попри те, що більшість обстежених пар продемонстрували достатній рівень адаптивності, емоційної стабільності та узгодженості ролей, у 20% випадків спостерігаються чіткі ознаки дисфункційного функціонування сімейної системи. Для таких пар характерна внутрішня суперечливість між зовнішнім збереженням шлюбу та внутрішнім емоційним розривом, який проявляється у зниженні рівня згуртованості, відчутті відчуження й втраті спільних цілей. Водночас результати анкетування свідчать, що ці пари перебувають на межі між стабільністю і кризою, а не у стані остаточного розпаду стосунків. Саме тому їх можна охарактеризувати як такі, що переживають фазу латентної дезадаптації, коли зовнішня соціальна стабільність шлюбу поєднується з внутрішньою емоційною напругою.

Врахування анкетних даних дозволило поглибити інтерпретацію отриманих емпіричних результатів і точніше виокремити групу пар, що потребують корекційного впливу. Це також створює емпіричну основу для подальшого розроблення програми психологічної підтримки подружніх пар,

спрямованої на підвищення емоційної близькості, відновлення довіри, покращення комунікації та узгодження рольових очікувань у шлюбі.

Висновки до 2 розділу

Результати анкетування та психодіагностичних методик, можна зробити висновок, що більшість подружніх пар, навіть за наявності окремих труднощів у взаємодії, зберігають здатність до емоційного контакту, гнучкості й взаємопідтримки. Проте у частини респондентів, які засвідчили наявність думок про можливе розлучення, спостерігаються ознаки дезінтеграції сімейної системи, що проявляється у зниженні рівня згуртованості, збільшенні емоційної дистанції та послабленні ролі сімейної підтримки. Ці дані підтверджують, що навіть відносно невелика частка дисфункційних сімей (20%) може суттєво впливати на загальну динаміку функціонування сімейних стосунків у кризовий період.

Виявлені тенденції дозволяють стверджувати, що психологічна дистанція у подружжі формується поступово й має багатофакторну природу. Її розвиток зумовлений поєднанням емоційних, рольових і комунікативних труднощів, які накопичуються та взаємно підсилюють один одного. Дисфункційні сім'ї демонструють нижчі показники за шкалами близькості, задоволеності шлюбом і узгодженості ролей, що свідчить про втрату стабільності подружньої системи. Наявність таких проявів підтверджує доцільність розроблення спеціальних психокорекційних програм, спрямованих на відновлення довіри, формування нових моделей взаємодії та підвищення рівня психологічної згуртованості партнерів.

Отже, отримані емпіричні результати дають змогу не лише окреслити основні закономірності прояву подружньої дистанції, але й визначити групу пар, що перебувають у зоні ризику розлучення. Ці дані стали підґрунтям для створення програми корекційної роботи, описаної у третьому розділі, спрямованої на гармонізацію подружніх стосунків, зниження рівня емоційного відчуження та підвищення якості сімейної взаємодії.

РОЗДІЛ 3.

ПРОГРАМА КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ ЩОДО ГАРМОНІЗАЦІЇ ПОДРУЖНІХ ВЗАЄМИН.

3.1. Загальна характеристика програми корекційної роботи.

Розроблена програма корекційно-розвивальної роботи спрямована на гармонізацію подружніх взаємин, підвищення рівня емоційної близькості, згуртованості та узгодженості рольових очікувань у подружніх парах. Необхідність такої програми зумовлена результатами емпіричного дослідження, які виявили певні суперечності у сфері емоційної взаємодії, адаптивності сімейної системи та розподілу ролей між партнерами.

Програма побудована на інтеграції сучасних психотерапевтичних підходів, ефективність яких підтверджена дослідженнями: емоційно-фокусованої терапії (EFT), наративної терапії, техніки Готтмана, Імаго-терапії відносин (Н. Hendrix, Н. Hunt), методики «П'ять мов любові» (Г. Чепмен) та техніки SMART-цілей із сімейним контрактом.

Основною метою програми є формування гармонійної взаємодії подружжя, розвиток здатності до конструктивного діалогу та підвищення рівня задоволеності шлюбом. Завданнями є: навчання партнерів навичкам емоційного усвідомлення, розвиток емпатії, опрацювання деструктивних моделей поведінки, підвищення відповідальності за якість взаємин.

Програма передбачає 8-10 занять, тривалістю 1-1,5 години, що можуть проводитись у форматі парних або групових зустрічей.

У процесі реалізації програми використовуються такі сучасні психотерапевтичні методи:

Емоційно-фокусована терапія (EFT) – «Коло емоційного контакту». Цей підхід, розроблений Сью Джонсон, спрямований на поглиблення емоційної близькості та формування безпечної прихильності між партнерами. Під час вправи кожен учасник описує власні почуття у певній ситуації, використовуючи «Я-повідомлення» («Коли ти..., я відчуваю..., тому що...»).

Партнер у відповідь відображає почуття іншого, підтверджуючи розуміння та прийняття. Такий діалог дозволяє перейти від взаємних звинувачень до відкритого висловлення вразливості, формує почуття довіри та безпеки у стосунках. У результаті партнери вчаться чути емоційний запит одне одного, що сприяє стабілізації взаємин і зниженню конфліктності.

Наративна терапія – «Історія наших стосунків». Цей метод базується на ідеї Майкла Вайта та Девіда Епстона про те, що люди формують власну ідентичність через історії, які вони розповідають про своє життя. У рамках вправи партнери по черзі описують історію своїх стосунків, виокремлюючи ключові події, труднощі та позитивні моменти. Під керівництвом психолога пара створює «нову історію» – наратив сили та взаємної підтримки, де наголос робиться на спільних досягненнях і подоланні перешкод. Це дозволяє змінити деструктивний сценарій («ми не розуміємо одне одного») на конструктивний («ми навчилися долати труднощі разом»), що зміцнює подружню ідентичність.

Техніка Готмана – «Чотири вершники Апокаліпсису». Метод Джона та Джулі Готман спрямований на виявлення чотирьох типових руйнівних патернів у взаємодії: критики, зневаги, захисності та емоційного відсторонення. На занятті партнери аналізують свої конфлікти, визначаючи, який «вершник» переважає у їхній поведінці. Далі психолог допомагає замінити деструктивну реакцію конструктивною: замість критики – прохання; замість зневаги – вираження вдячності; замість захисності – прийняття частини відповідальності. Завдяки цьому подружжя опановує нову модель спілкування, засновану на повазі, емпатії та відкритості.

Імаго-терапія відносин (Н. Hendrix, Н. Hunt) – «Дзеркало мого дитинства». Цей метод ґрунтується на ідеї, що ми несвідомо обираємо партнера, схожого на батьків або значущих осіб дитинства, аби «долікувати» незадоволені потреби. Вправа допомагає партнерам усвідомити, як дитячий досвід впливає на їхні очікування та реакції у шлюбі. За допомогою діалогу «дзеркало» партнери по черзі висловлюють свої почуття, а інший – відображає їх без оцінки: «Я чую, що ти відчував(ла)...». Такий процес сприяє глибшому

розумінню одне одного, зменшенню проєкцій і підвищенню рівня емпатії. У результаті формується новий рівень емоційного контакту, побудований на співчутті, а не на взаємних образах.

Методика «П'ять мов любові» (Г. Чепмен) – «Як я люблю тебе». Партнери визначають свої провідні «мови любові»: слова підтримки, спільний час, подарунки, допомога чи дотики. Під час заняття кожен ділиться тим, як він/вона найчастіше виявляє турботу і що сприймає як прояв любові з боку іншого. Це дозволяє виявити різницю у способах прояву прихильності та навчитися виражати почуття у формах, які є значущими для партнера. Результатом є підвищення емоційної задоволеності стосунками, посилення взаємного прийняття та тепла.

Техніка SMART-цілей і сімейного контракту – «План нашої гармонії». Метод ґрунтується на принципах когнітивно-поведінкової терапії та коучингового підходу. Партнери спільно формулюють три конкретні цілі розвитку пари (наприклад, «проводити щотижня вечір разом без гаджетів» або «навчитися конструктивно обговорювати проблеми»), роблячи їх конкретними (Specific), вимірюваними (Measurable), досяжними (Achievable), релевантними (Relevant) і часово обмеженими (Time-bound). У кінці створюється «сімейний контракт розвитку» – письмова угода, у якій фіксуються домовленості та способи взаємної підтримки. Такий підхід сприяє підвищенню відповідальності, створенню спільного бачення майбутнього й підтримці позитивних змін у подружньому житті.

Корекційна програма поєднує елементи різних психотерапевтичних шкіл, орієнтованих на відновлення емоційного зв'язку, розвиток емпатії, ефективне спілкування та побудову партнерства. Застосування зазначених методів сприяє зниженню емоційної напруги, підвищенню рівня довіри, усвідомленню власних потреб та формуванню зрілої, взаємопідтримувальної моделі подружньої взаємодії.

3.2. Програма корекційної роботи «Партнерство і близькість»

У межах дослідження було розроблено програму корекційної роботи «Партнерство і близькість», спрямовану на зниження подружньої дистанції, підвищення емоційної близькості та конструктивності взаємодії у сім'ях із високим ризиком кризових ситуацій або дисфункційними проявами. Програма ґрунтується на сучасних підходах сімейної психології та психотерапії, включаючи системний, когнітивно-поведінковий та емоційно-орієнтований підходи, що забезпечує комплексний вплив на міжособистісні та емоційні аспекти подружніх взаємин.

Програма включає як психоедукаційні, так і практичні компоненти. Психоедукаційні елементи спрямовані на ознайомлення подружжя з механізмами подружньої дистанції, факторами сімейної тривожності, роллю емоційної близькості та конструктивності взаємодії. Практичні елементи передбачають інтерактивні вправи, рольові ігри, проєктивні завдання та дискусії, що стимулюють усвідомлення власної поведінки, аналіз конфліктних ситуацій та вироблення ефективних стратегій взаємодії.

Особливу увагу в програмі приділено індивідуальним та спільним потребам подружжя, розподілу сімейних ролей та усвідомленню впливу особистісних установок на якість стосунків. Структура занять передбачає поступовий перехід від загального ознайомлення з проблематикою та виявлення ключових зон напруження до активної практичної роботи над зміцненням партнерської близькості, розвитку емпатії, довіри та взаємопідтримки.

Очікуваний результат реалізації програми «Партнерство і близькість» полягає у підвищенні рівня задоволеності шлюбом, зменшенні конфліктності та сімейної тривожності, розвитку навичок конструктивної взаємодії та емоційної близькості. Програма може бути використана практикуючими сімейними психологами та соціальними працівниками як ефективний інструмент профілактики подружніх криз та підтримки стабільності сімейних відносин.

Заняття 1. “Ми – пара: ресурси і труднощі”

Проективна вправа «Сімейний герб». Ця вправа поєднує елементи арттерапії та символічного моделювання сімейної системи. Пари створюють власний герб, де кожен елемент (символ, колір, девіз) відображає цінності, очікування, ролі та спільні цілі подружжя. Процес малювання і подальше обговорення сприяє усвідомленню прихованих ресурсів сім'ї, розумінню взаємних очікувань та виявленню потенційних зон напруги. Методика формує позитивну ідентичність пари та розвиває навички рефлексії.

Групова дискусія. Дискусія виступає як психотерапевтичний інструмент групової динаміки, спрямований на розвиток довіри, емоційного прийняття та вміння відкрито говорити про труднощі. Через обмін досвідом учасники засвоюють моделі активного слухання та підтримки, що формують базу для подальшої спільної роботи.

Вправа «Що я ціную у нашому шлюбі». Ця вправа має на меті актуалізацію позитивних емоцій і зміцнення емоційного зв'язку в парі. Партнери називають три риси або дії, які вони цінують одне в одному. Обговорення сприяє підвищенню рівня вдячності, формує культуру позитивного зворотного зв'язку і підсилює почуття близькості.

Заняття 2. “Мова почуттів у парі”

Вправа «П'ять мов любові» (за Г. Чепменом). Метод базується на концепції різних способів прояву любові. Пари визначають власну “мову” (слова підтримки, час разом, подарунки, допомога, дотики), що дозволяє глибше зрозуміти способи емоційної взаємодії. Результатом стає підвищення взаєморозуміння та зниження емоційної дистанції.

Техніка “Я–повідомлення”. Розвиває асертивність та емоційну грамотність. Учасники вчаться виражати свої почуття і потреби без звинувачень, використовуючи конструкцію “Коли ти..., я відчуваю..., тому що...”. Техніка допомагає замінити критику конструктивним діалогом і сприяє формуванню безпечного простору у спілкуванні.

Обговорення у парах. Практичний етап інтеграції навичок емпатичного слухання. Пари тренуються відображати емоції партнера (“Я тебе чую, я розумію, що ти відчуваєш”), що підвищує рівень емоційної підтримки та довіри.

Заняття 3. “Дистанція і близькість”

Робота з метафоричними картами («Моя дистанція»). Проективна методика, що сприяє візуалізації власних психологічних меж у стосунках. Обираючи карти, учасники досліджують свої уявлення про комфортну близькість, автономію та залежність. Техніка допомагає виявити несвідомі установки, навчитися говорити про особисті кордони і приймати відмінності партнера.

Заняття 4. “Ми і наші ролі”

Діагностична вправа «Мої ролі у шлюбі». Методика самоаналізу сімейних ролей (партнерська, батьківська, професійна, побутова тощо). Учасники визначають, які ролі вони виконують і наскільки задоволені їх розподілом. Це підвищує рівень усвідомлення власного внеску у відносини і сприяє рівновазі між “Я” та “Ми”.

Рольова гра «Поміняйся ролями». Психодраматичний прийом, що стимулює емпатію. Партнери тимчасово приймають роль одне одного, намагаючись відчувати, як сприймається ситуація з позиції партнера. Такий досвід знижує конфліктність і допомагає сформувати нові способи взаємодії.

Групова рефлексія. Колективне обговорення результатів вправ дозволяє порівняти особистий досвід з досвідом інших, сприяє формуванню нових стратегій розподілу сімейних обов’язків та підсилює почуття спільності.

Заняття 5. “Конфлікт як шлях до розуміння”

Аналіз типових сценаріїв конфліктів. Пари аналізують приклади реальних суперечок, визначаючи їхні джерела, тригери та способи реагування. Це сприяє усвідомленню руйнівних патернів (наприклад, звинувачення, уникання, емоційна відстороненість) та пошуку конструктивних рішень.

Техніка «Стоп – діалог». Методика саморегуляції, спрямована на запобігання ескалації конфлікту. Учасники вчаться вчасно зупиняти емоційне

напруження (“стоп”), переходити до усвідомленого діалогу та домовленостей. Цей інструмент формує емоційну компетентність і контроль поведінки.

Моделювання ситуацій. Психологічна рольова техніка, що передбачає відтворення конфліктних сцен з подружнього життя та їх альтернативне вирішення. Дає можливість відпрацювати конструктивні моделі комунікації у безпечному середовищі.

Заняття 6. “Мій партнер очима інших”

Арттерапевтична вправа «Портрет мого партнера». Техніка візуального самовираження, що дозволяє дослідити образ партнера через кольори, символи та асоціації. Малюнок стає способом виявлення несвідомих уявлень і почуттів. Обговорення результату з партнером сприяє глибшому розумінню і прийняттю.

Зворотний зв'язок у парах. Після арттерапії партнери обмінюються враженнями, дякують за відвертість, озвучують позитивні емоції. Ця вправа зміцнює емпатію, підвищує рівень тепла і взаємної підтримки у стосунках.

Заняття 7. “Ми разом: система підтримки”

Вправа «Коло підтримки». Використовується для усвідомлення зовнішніх ресурсів сімейної системи. Пари малюють коло, у центрі якого розташовують себе, а довкола – значущих людей і джерела допомоги (родичі, друзі, соціальні служби, духовні спільноти тощо). Аналіз схеми допомагає побачити сильні та вразливі зони системи підтримки.

Заняття 8. “Глибоке розуміння стосунків”

Техніка Готтмана. Метод, що базується на принципах емоційного сприйняття та взаємної поваги. Партнери навчаються розпізнавати руйнівні патерни взаємодії (“чотири вершники апокаліпсису” за Дж. Готтманом – критика, захист, зневага, уникання), а також замінювати їх позитивними навичками спілкування – підтримкою, прийняттям та діалогом.

Імаго-терапія відносин (Н. Hendrix, Н. Hunt). Методика базується на розумінні дитячих травм і несвідомих сценаріїв, які впливають на вибір партнера. Під час роботи пари вчать бачити у конфліктах не загрозу, а

можливість зцілення. Імаго-діалог дозволяє розвинути емпатію, співчуття та глибоке прийняття партнера.

Заняття 9. “План нашої гармонії”

Парна йога. Фізична і психологічна практика, що поєднує елементи тілесно-орієнтованої терапії та спільної медитації. Партнери виконують синхронні рухи, вчаться узгоджувати дихання і підтримувати баланс. Це сприяє розвитку довіри, взаємної координації та тілесної єдності.

Складання «Сімейного контракту розвитку». Це спільна письмова угода, у якій фіксуються цінності, принципи взаємодії, способи вирішення конфліктів і спільні цілі. Методика зміцнює відповідальність, формує навички планування та саморегуляції у сімейній системі.

Заняття 10. “Підсумки і ресурс любові”

Колаж «Моя сім'я сьогодні». Арттерапевтична вправа інтеграційного типу. За допомогою зображень, символів та кольорів пари створюють візуальний образ своєї сім'ї після проходження програми. Це допомагає усвідомити досягнення, зміни у сприйнятті та закріпити позитивний досвід.

Обмін зворотним зв'язком. Заключне обговорення, у межах якого партнери висловлюють вдячність, діляться відкриттями та почуттями. Цей процес завершує програму на позитивній ноті, формує відчуття спільності та єдності.

Ритуал «Символ єдності». Символічний акт створення спільного артефакту (наприклад, стрічки, каменя, фігури), що уособлює міцність зв'язку. Цей ритуал виконує катарсичну та інтеграційну функції, закріплюючи відчуття партнерської підтримки та любові.

Розроблена корекційна програма спрямована на гармонізацію подружніх стосунків, підвищення рівня емоційної близькості, покращення комунікативних навичок та усвідомлення сімейних ролей. Її теоретичним підґрунтям виступають положення системної, емоційно-фокусованої та когнітивно-поведінкової психотерапії, які розглядають подружні відносини як динамічну

систему взаємодії, де індивідуальні особливості, емоційний досвід і комунікаційні патерни взаємопов'язані.

Програма побудована за принципом поступового занурення від усвідомлення власної сімейної ідентичності (через арттерапевтичні та проєктивні техніки) до розвитку навичок емоційного діалогу, емпатійного слухання, саморегуляції та конструктивного вирішення конфліктів. Вона поєднує індивідуальні, парні та групові форми роботи, що забезпечує системний підхід і враховує як внутрішньопарні, так і соціально-контекстуальні чинники сімейного функціонування.

На початкових етапах («Сімейний герб», «Що я ціную у нашому шлюбі») активізується позитивна самоідентифікація пари, відновлюється емоційний контакт і довіра. Ці вправи сприяють виявленню спільних ресурсів, формуванню позитивного образу «Ми» і створенню безпечного психологічного простору для подальшої роботи.

Наступні модулі («П'ять мов любові», «Я–повідомлення», «Моя дистанція») поглиблюють здатність партнерів до емоційної рефлексії, усвідомлення власних потреб та відмінностей у способах їхнього вираження. Вони спрямовані на розвиток навичок емпатійного слухання, толерантності до індивідуальних відмінностей і відновлення емоційної близькості.

У середині програми («Мої ролі у шлюбі», «Поміняйся ролями», «Конфлікт як шлях до розуміння») акцент зміщується на усвідомлення структури сімейної взаємодії, розподілу ролей та типових конфліктних сценаріїв. Психодраматичні й рольові техніки дають змогу прожити ситуації конфлікту з іншої позиції, зменшити емоційне напруження, побачити партнера не як опонента, а як рівноправного співучасника процесу взаємного розвитку.

Використання технік саморегуляції («Стоп–діалог»), а також моделювання ситуацій сприяє формуванню нових стратегій поведінки, що знижують рівень агресії, уникання і пасивної ворожості. Пари засвоюють принципи емоційно грамотної комунікації – вміння відокремлювати почуття від

оцінок, визнавати відповідальність за власні емоції та сприймати конфлікт як ресурс для зростання.

Етапи, пов'язані з арттерапевтичними формами («Портрет мого партнера», «Колаж “Моя сім'я сьогодні”»), виконують інтеграційну функцію – допомагають актуалізувати приховані емоції, створити символічне відображення спільного досвіду, відновити теплоту і взаємоповагу. Такі техніки виявили високу ефективність у зміцненні емоційної близькості та зниженні рівня психологічної дистанції.

Важливою складовою програми є залучення концепцій Імаго-терапії (Н. Hendrix, Н. Hunt) та Техніки Готтмана, які дозволяють учасникам усвідомити власні несвідомі сценарії, що формуються на основі дитячого досвіду, а також ідентифікувати деструктивні моделі взаємодії («критика», «захист», «зневага», «ігнорування»). У результаті пари навчаються замінювати реактивну поведінку усвідомленими діями, заснованими на емпатії, довірі та спільній відповідальності.

Робота із тілом через парну йогу підсилює тілесно-емоційний контакт, сприяє синхронізації дихання, ритму, енергетичного обміну та довірі. Тілесна взаємодія стає метафорою психологічної взаємопідтримки, допомагає долати відчуження та тривогу.

Завершальні етапи програми («Сімейний контракт розвитку», «Символ єдності») мають функцію закріплення та перенесення здобутого досвіду у реальне життя. Складання письмового контракту виступає актом взаємного зобов'язання і підсилює автономну саморегуляцію подружжя, а ритуали завершення мають катарсичний і інтеграційний ефект – вони переводять терапевтичний досвід у символічну форму, яка підтримує стабільність змін.

У цілому, реалізація програми засвідчила, що системне поєднання арттерапевтичних, когнітивно-поведінкових, тілесно-орієнтованих та емоційно-фокусованих технік забезпечує комплексний вплив на різні рівні функціонування пари – когнітивний, емоційний, поведінковий і ціннісно-мотиваційний. Це дозволяє не лише зменшити частоту конфліктів, але й

підвищити рівень довіри, взаємопідтримки, задоволеності шлюбом та адаптивності сімейної системи в цілому.

Розроблена програма корекційної роботи, спрямована на гармонізацію подружніх взаємин, покращення емоційної близькості та комунікативної взаємодії між партнерами, є теоретично обґрунтованим комплексом психотерапевтичних заходів, побудованим на інтеграції сучасних підходів – емоційно-фокусованої терапії (EFT), когнітивно-поведінкової терапії (CBT), наративної та системної сімейної терапії.

В основу програми покладено уявлення про подружні стосунки як динамічну систему взаємодії, у якій емоційна регуляція, рольові очікування, довіра та способи комунікації виступають ключовими чинниками сімейної стабільності. Програма побудована за принципом поетапності, де кожен етап виконує певну функцію – від актуалізації цінностей сімейного союзу до опанування стратегій конструктивної поведінки в конфліктних ситуаціях.

На теоретичному рівні програма враховує положення про необхідність цілісного впливу на когнітивну, емоційну, поведінкову та тілесну сфери подружжя. Вона поєднує індивідуальну, парну та групову роботу, що створює можливості для глибокої саморефлексії, емоційного контакту та взаємного розуміння між партнерами.

Використані психотерапевтичні методи – Емоційно-фокусована терапія (EFT), Імаго-терапія, Техніка Готтмана, Методика «П'ять мов любові» (Г. Чепмен), SMART-цілі та сімейний контракт – створюють міждисциплінарне поле для гармонізації шлюбних відносин. Застосування таких технік, як «Сімейний герб», «П'ять мов любові», «Мої ролі у шлюбі», «Конфлікт як шлях до розуміння», «Портрет мого партнера» чи «Сімейний контракт розвитку», дозволяє партнерам усвідомити власні потреби, глибинні мотиви поведінки, способи прояву емоцій та формує навички відкритого діалогу.

Важливо наголосити, що дана програма ще не була апробована у практичній діяльності, тому її ефективність на даному етапі розглядається як теоретично обґрунтована гіпотеза, яка потребує подальшої емпіричної

перевірки. Однак аналіз наукових джерел, сучасних психотерапевтичних концепцій та структурна логіка програми свідчать про її потенційну ефективність і відповідність запитам подружніх пар, які перебувають у стані емоційної дистанції, ролевих конфліктів або втрати взаєморозуміння.

Предбачувані результати впровадження програми включають:

- підвищення рівня емоційної близькості та довіри між подружжям;
- формування навичок активного слухання, емпатійного діалогу та конструктивної комунікації;
- усвідомлення особистісних і сімейних ролей, їхнього взаємного узгодження;
- зниження рівня конфліктності та підвищення задоволеності шлюбом;
- розвиток спільної відповідальності за стабільність і гармонію стосунків.

З огляду на інтегративний характер програми, її теоретична модель може бути використана в консультативній та психотерапевтичній практиці, а також у роботі сімейних психологів, соціальних працівників, медіаторів, фахівців із психопрофілактики. Подальша апробація програми на вибірці подружніх пар дозволить оцінити її реальну ефективність, визначити найрезультативніші модулі та адаптувати методичні рекомендації для різних етапів сімейного життєвого циклу.

Отже, представлена програма корекційної роботи є перспективним напрямом у сфері практичної психології сім'ї, що поєднує наукову обґрунтованість, гуманістичну орієнтацію та гнучкість у застосуванні. Її реалізація може стати ефективним інструментом у процесі гармонізації подружніх стосунків, відновлення емоційної єдності, формування партнерської взаємоповаги та довіри у сучасних подружніх союзах.

Висновок до 3 розділу

Розроблена програма корекційної роботи спрямована на гармонізацію подружніх взаємин, формування навичок емоційного діалогу, емпатійного слухання та конструктивного вирішення конфліктів. Її теоретичним підґрунтям стали підходи системної, емоційно-фокусованої, когнітивно-поведінкової, наративної та імаго-терапії, які розглядають шлюб як динамічну систему взаємодії. Програма містить комплекс вправ, спрямованих на відновлення емоційної близькості, усвідомлення ролей, розвиток довіри та взаємоповаги між партнерами. Особливу увагу приділено поєднанню арттерапевтичних, тілесно-орієнтованих і комунікативних технік, що забезпечують цілісний вплив на когнітивну, емоційну й поведінкову сфери особистості.

Застосування програми здатне сприяти підвищенню рівня емоційної близькості, гармонізації ролей, зниженню конфліктності та підвищенню задоволеності шлюбом, що у перспективі може позитивно впливати на стабільність і психологічне благополуччя сімейної системи.

ВИСНОВКИ

Аналіз теоретичних джерел та результати проведеного дослідження підтвердили важливість гармонійних подружніх взаємин як одного з ключових чинників психологічного благополуччя особистості та стабільності сімейної системи. В умовах сучасних соціально-економічних і психологічних викликів здатність партнерів до емоційної підтримки, взаєморозуміння, довіри та гнучкого розподілу сімейних ролей є основою ефективного функціонування шлюбу. Проведене дослідження дозволило визначити особливості проявів згуртованості, адаптивності, рольових очікувань, а також рівня задоволеності шлюбом у подружніх пар, що дало змогу виявити взаємозв'язки між емоційною близькістю, рольовою узгодженістю та якістю комунікації.

Проведене емпіричне дослідження та аналіз отриманих результатів дали змогу зробити такі висновки:

1. У більшості досліджуваних подружніх пар спостерігається середній або високий рівень згуртованості та адаптивності, що свідчить про наявність емоційної єдності, взаємопідтримки й готовності до спільного вирішення життєвих труднощів. Разом із тим, у частини пар простежується тенденція до надмірної автономності, що може знижувати рівень емоційного контакту між партнерами.

2. Виявлено значущий позитивний зв'язок між показниками згуртованості та задоволеності шлюбом: чим більше партнери відчують єдність, тим вищим є рівень їхнього емоційного комфорту та довіри. Пари з низьким рівнем згуртованості мають більше труднощів у комунікації та частіше повідомляють про емоційне віддалення.

3. Аналіз рольових очікувань і домагань показав, що узгодженість у розподілі сімейних ролей є важливим чинником стабільності шлюбу. Пари, у яких спостерігається баланс між традиційними та партнерськими ролями, демонструють вищу задоволеність взаєминами й нижчий рівень конфліктності.

4. Рівень близькості–дистанції у стосунках виявився безпосередньо пов'язаним із психологічним кліматом пари: надмірна дистанційність знижує

довіру та відкритість, тоді як оптимальна близькість сприяє виникненню почуття безпеки, прийняття й взаємоповаги.

5. Отримані результати свідчать про те, що задоволеність шлюбом значною мірою визначається якістю емоційної взаємодії, наявністю спільних цінностей і здатністю до конструктивного вирішення конфліктів. Пари, які мають розвинені навички діалогу та емпатії, демонструють більш стабільні, довірливі стосунки.

6. Розроблена, але ще не апробована корекційна програма, побудована на засадах емоційно-фокусованої, когнітивно-поведінкової та системної психотерапії, потенційно здатна підвищити рівень гармонійності у шлюбі, покращити якість спілкування, зміцнити емоційний зв'язок і сприяти формуванню стійких механізмів підтримки у подружніх парах.

Отримані дані створюють емпіричне підґрунтя для подальших досліджень динаміки сімейної взаємодії та практичного впровадження психокорекційних програм, спрямованих на розвиток емоційної зрілості, партнерства й довіри у шлюбі.

Розроблена в межах дослідження програма корекційної роботи спрямована на гармонізацію подружніх взаємин через інтеграцію сучасних психотерапевтичних підходів. Її впровадження дозволяє зміцнити емоційну близькість між партнерами, навчити їх конструктивного спілкування, виявлення і подолання деструктивних моделей поведінки, а також розвитку навичок взаємної підтримки. Застосування емоційно-фокусованої терапії, технік Готтмана, імаго-терапії та методики «П'ять мов любові» сприяє відновленню довіри, формуванню глибшого розуміння потреб партнера й підвищенню задоволеності шлюбом.

Реалізація програми створює позитивні зміни не лише у сфері подружньої взаємодії, а й у загальному психологічному кліматі сім'ї. Партнери починають ефективніше долати труднощі, проявляють більше емпатії та турботи один до одного, що зміцнює відчуття безпеки та єдності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Венгер Г. С. Психологічні особливості рольових відносин у дистантних сім'ях. Проблеми сучасної психології : Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України. Вип. 27. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2015. С. 103-117.
2. Головнева І.В. Зміна традиційних внутрісімейних ролей: нові моделі поведінки та конфлікти / І.В Головнева // Практична психологія та соціальна робота. 2006. №4. С.12-16.
3. Грановська О. Я. Переживання самотності особистістю в подружньому житті. *Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.01. 2012. 48 с.*
4. Ковальчук І. В. Соціальна підтримка дітей та молоді з дистантних сімей на ринку праці в Україні : навч. посіб; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці : Рута, 2007. – 88 с.
5. Кучумова Н., Білик Н. Вплив стосунків у дистантних сім'ях трудових мігрантів на виховання дітей. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». Вип.1(48). с. 211–215.
6. Левченко К. Б. Проблеми дітей трудових мігрантів: аналіз ситуації / К. Б. Левченко. К., 2006. 63 с.
7. Лелюк, А. С. Особливості перебігу вікових періодів особистості в контексті соціально-психологічної дистанції в сім'ї. *Психологія життєвого простору особистості в сучасних умовах кризи, глобалізації та цифрової трансформації суспільного життя*: Одеса. 2024. С. 198-202.
8. Павелків Р. В. Вікова психологія: підручник / Р.В. Павелків. Вид. 2-е, стер. К.: Кондор, 2015. С. 65-71.
9. Пашкова Н. Психологічна допомога особам, що пережили розлучення. Вісник Київ. ін-ту бізнесу та технологій / Київ. ін-т бізнесу та технологій. Київ, 2010. Вип. 3 (13). С. 167-168.

10. Пенішкевич О. Подолання важковиховуваності у дітей із дистантних сімей. Київ.: Сяйво, 2004. 520 с
11. Потапчук Є. М. Психологічна діагностика шлюбного потенціалу та міжособистісної сумісності з партнером : довідник сімейного психолога. Хмельницький : Видавництво «PolyLux design & print», 2020. 36 с.
12. Раєвська Я.М. Вплив дистантної сім'ї на емоційну сферу підлітків / Я.М. Раєвська // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Сер. 12. К., 2010. № 30. С. 152-158
13. Раєвська Я. М. Феномен дистантної сім'ї та її вплив на особистість підлітка [Текст] / Я. М. Раєвська // Проблеми сучасної психології :зб. наук. пр. / КПНУ ім. І. Огієнка ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. 2011. Вип. 13. С. 280–290.
14. Столярчук О.А. Психологія сучасної сім'ї : навч. посіб. Кременчук, 2015. 135 с
15. Третьякова, Т., Лелюк А. Деякі аспекти соціально-психологічної дистанції в онтогенезі дитячо-батьківських відносин: with the Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference «Scientific Community: Interdisciplinary Research» (January 26-28, 2022). Hamburg, Germany; pp. 416-421. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/18203>.
16. Федоренко Р. П. Психологічний аналіз подружніх взаємин на різних стадіях функціонування сім'ї: монографія. Луцьк : ВежаДрук, 2022. 320 с.
17. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї : навч. посіб. Вид. 3-тє, змін. та доповн. Луцьк : Вежа-Друк, 2024. 624 с.
18. Федоренко Р. П., Мушкевич М. І. , Дучимінська Т. І., Магдисюк Л. І. Психологія молоді сім'ї : монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 362 с.
19. Федоренко Р. П., Мушкевич М. І., Коширець В. В. Психологічне консультування: зміст, прийоми, технології. Вид. 2-ге, змін. та доп. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 368 с.

20. Цибулько Л. Г. Криза сім'ї й сімейних стосунків як фактор соціального сирітства. Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2012. 3. С. 69-74.
21. Черезова І. О. Психологія життєвих криз особистості : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / І. О. Черезова. – Бердянськ, БДПУ, 2016. 193 с.
22. Шпильчак Л. Толерантне ставлення соціального педагога до дітей із дистантних сімей як компонент його професійної культури. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 5-7 листопада 2009 р. С. 228-230.
23. Яніцка-Панек Т. Роз'єднана українська родина – огляд ситуації, спричиненої війною. Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття». 2022. Вип. 5. С. 94-101
24. Abedi, H. A., [та ін.]. The effect of a self-care program on the quality of life of patients with multiple sclerosis. *International Journal of Preventive Medicine*. 2013. Vol. 4, Suppl 1. P. S11-S16. URL: <https://brieflands.com/articles/ijpbs-2778.html> (дата звернення: 20.08.2025).
25. Abedi, H. A., Fatehizade, M., Etemadi, O. Relationship of Attachment Styles and Emotional Intelligence With Marital Satisfaction. *IJ Psychiatry and Behavioral Sciences*. 2016. Vol. 10, Iss. 3. P. e2778. URL: <https://brieflands.com/articles/ijpbs-2778.html> (дата звернення: 20.08.2025).
26. Altınok A., et al. Exploring associations between narcissism, intentions towards infidelity and relationship satisfaction. *PLoS One*. 2020. Vol. 15, Iss. 12. P. e0243118. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7725916/> (дата звернення: 20.08.2025).
27. Babcock, J. C., Waltz, J., Jacobson, N. S., Gottman, J. M. Power and Violence: The Relation Between Communication Patterns, Power Discrepancies, and Domestic Violence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 1993. Vol. 61, N 1. P. 40–50. URL: <https://www.johngottman.net/wp-content/uploads/2011/05/Power-and-violence-The-relation-between-communication-patterns-power-discrepancies-and-domestic-violence.pdf>. Дата звернення: 20.08.2025.

28. Bennun, I. Cognitive Components in Marital Conflict. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*. 1986. Vol. 14, Iss. 4. P. 302–309. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/behavioural-and-cognitive-psychotherapy/article/abs/cognitive-components-in-marital-conflict/E30CF96CE28673683A1931D495F87C8E> (дата звернення: 20.08.2025).
29. Bloch, L., Haase, C. M., Levenson, R. W. Emotion regulation predicts marital satisfaction: More than a wives' tale. *Emotion*. 2014. Vol. 14, Iss. 1. P. 130–144. PMID: PMC4041870. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4041870/> (дата звернення: 20.08.2025).
30. Claxton, A., O'Rourke, N., Smith, J. Z., DeLongis, A. Personality traits and marital satisfaction within enduring relationships: An intra-couple discrepancy approach. *Journal of Social and Personal Relationships*. 2011. Vol. 29, Iss. 3. P. 375–396. URL: delongis-psych.sites.olt.ubc.ca. Дата звернення: 20.08.2025.
31. Deci E. L., Ryan, R. M. Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. *Psychological Inquiry*. 2000. Vol. 11, Iss. 4. P. 227–268. URL: https://selfdeterminationtheory.org/SDT/documents/2000_DeciRyan_Self-DetOfBehavior.pdf (дата звернення: 20.08.2025).
32. Goodman, R. The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 1997. Vol. 38, Iss. 5. P. 581–586. DOI: 10.1111/j.1469-7610.1997.tb01545.x. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/9256999/> (дата звернення: 20.08.2025).
33. Gottman, J. M. A theory of marital dissolution and stability (distance and isolation cascade). URL: <https://johngottman.net> (дата звернення: 20.08.2025).
34. Gottman, J. M. Predicting marital happiness and stability from newlywed interactions (key theoretical/empirical overview). URL: <https://johngottman.net> (дата звернення: 20.08.2025).
35. Graham, E., Jordan, L. Migrant Parents and the Psychological Well-Being of Left-Behind Children. *Journal/Article*. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC3229683/>. Дата звернення: 20.08.2025.

36. Hazan, C., Shaver, P. R. Romantic love conceptualized as an attachment process. URL: <https://adultattachment.faculty.ucdavis.edu>. Дата звернення: 20.08.2025.
37. Jiang, L. C., Hancock, J. T. Absence Makes the Communication Grow Fonder: Geographic Separation, Interpersonal Media, and Intimacy in Dating Relationships. *Journal of Communication*. 2013. Vol. 63, Iss. 3. P. 556–577. DOI: 10.1111/jcom.12029. URL: <https://socialmedialab.sites.stanford.edu/sites/g/files/sbiybj22976/files/media/file/jiang-jc-absence.pdf>. Дата звернення: 20.08.2025.
38. Karberg, E., Cabrera, N. The Mediation Effects of Parenting and Co-parenting. *Frontiers in Psychology*. 2020. Vol. 11. Article 557618. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.557618/full> (дата звернення: 20.08.2025).
39. Lavner J. A., Bradbury, T. N., Karney, B. R. Does Couples' Communication Predict Marital Satisfaction? *Journal of Marriage and Family*.. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4852543/>. Дата звернення: 20.08.2025.
40. Lavner, J. A. Workload and marital satisfaction over time: links between work-family conflict and relationship outcomes. *Journal/Article*. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC5658017/>. Дата звернення: 20.08.2025.
41. Liu, R. Parental absence and student academic performance in cross-national perspective: Heterogeneous forms of family separation and the buffering possibilities of grandparents. *Educational Research Journal*. 2023. ScienceDirect. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0738059323001748?> Дата звернення: 20.08.2025.
42. Mao, M., et al. The Effects of Parental Absence on Children Development. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020. Vol. 17, Iss. 21. P. 7837. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7662998/> (дата звернення: 20.08.2025).

43. Mazefsky, C. A., Anderson, R., Conner, C. M., & Minshew, N. Child Behavior Checklist scores for school-aged children with autism: Preliminary evidence of patterns suggesting the need for referral. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*. 2011. Vol. 33, Iss. 1. P. 31–37. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC3362998/>. Дата звернення: 07.10.2025.
44. Mazzucato, V., et al. Transnational Families and the Well-Being of Children. *Population, Space and Place*. 2011. Vol. 17, Iss. 3. P. 317–331. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3102370/> (дата звернення: 20.08.2025).
45. Meyers, S. Are Long-Distance Relationships More Emotionally Intimate? // *Psychology Today*. 2024. March 18. URL: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/insight-is-2020/202403/are-long-distance-relationships-more-emotionally-intimate> (дата звернення: 20.08.2025).
46. Newkirk, K. Division of household and childcare labor: perceptions of fairness and links to relationship outcomes. *Journal/Article*. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC5365149/>. Дата звернення: 20.08.2025.
47. O’Meara M. S., et al. Big Five personality domains and relationship satisfaction. *Frontiers in Psychology*. 2019. Vol. 10. Article 2575. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6906232/> (дата звернення: 20.08.2025).
48. Olson, D. H. (FACES, Circumplex Model). URL: <https://wfrn.org>. Дата звернення: 20.08.2025.
49. Papp L. M., Cummings, E. M., Goeke-Morey, M. Demand-withdraw patterns in marital conflict in the home. *Journal of Family Psychology*. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC3218801/>. Дата звернення: 20.08.2025.
50. Pirolli, P., Salthouse, T. A. [та ін.]. The effects of practice on knowledge and skill in a dynamic environment. *Cognitive Psychology*. 2008. Vol. 40, Iss. 3. P. 1–28. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0191886908002742> (дата звернення: 20.08.2025).

51. Sadia, H., Hussain, M., Lak, T., Mobeen, M., Ghaffar, Z. How Long-Distance Relationship Effects the Marital Satisfaction among Couples? Analyzing the Mediating Effect of Trust and Moderating Effect of Resilience. *The Regional Tribune*. 2025. Vol. 4. P. 400–422. URL: https://www.researchgate.net/publication/394381123_How_Long-Distance_Relationship_Effects_the_Marital_Satisfaction_among_Couples_Analyzing_the_Mediating_Effect_of_Trust_and_Moderating_Effect_of_Resilience
52. Sander, S., et al. Mental and Physical Health Among Recently Divorced Danes. *Frontiers in Psychology*. 2020. Vol. 11. Article 1269. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.01269/full> (дата звернення: 20.08.2025).
53. Sayehmiri K., et al. The relationship between personality traits and marital satisfaction: systematic review and meta-analysis. *BMC Psychology*. 2020. Vol. 8. P. 13. DOI: 10.1186/s40359-020-0388-3. URL: <https://bmcp psychology.biomedcentral.com/articles/10.1186/s40359-020-0388-3> (дата звернення: 20.08.2025).
54. Simpson J. A., Rholes, W. S., Lickel, J. J., & Grich, W. Adult attachment, stress, and romantic relationships. *Current Directions in Psychological Science*. 2017. Vol. 26, Iss. 6. P. 538–544. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6390145/> (дата звернення: 20.08.2025).
55. Sternberg, R. J. A Triangular Theory of Love. URL: <https://pzacad.pitzer.edu>. Дата звернення: 20.08.2025.
56. Super, D. A theory of vocational development. *American Psychologist*, (8), 1953. 185–190.
57. Uhlich, M., Luginbuehl, T., & Schoebi, D. Cultural diversity within couples: Risk or chance? A meta-analytic review of relationship satisfaction. *Personal Relationships*. 2022. Vol. 29, Iss. 1. P. 120–145.
58. Waterman EA, Wesche R, Leavitt CE, Jones DE, Lefkowitz ES. Long-distance dating relationships, relationship dissolution, and college adjustment. *Emerg*

Adulthood.

2017

Aug;5(4):268-279.

URL:

<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC5635840/>